

Homelia I. (col. 473-8)

Commented [c1]: Col.473

Nihil prorsus erraverit, qui pratum quoddam insigne virtutum, et paradisum spiritualem Pauli animum nuncupaverit: tam multa enim gratia floruit, tamque huic gratiae congruente vitae perfectione resplenduit: quoniam enim vas electionis effectus est, et bene semetipsum emendare curavit, largissime in eum sancti Spiritus munus effusum est. Unde et mirabiles nobis fluvios genuit, non secundum paradisi fontes quatuor tantum, sed multo etiam plures et quotidie fluentes: non terram rigantes, sed animas hominum ad producenda virtutum germina suscitantes. Quis ergo ipsius meritis sufficere sermo? quae autem lingua laudibus ejus invenietur aequalis, cum omnia quae sunt in hominibus bona, una anima possideat, et ea cuncta plene atque cumulate, quae non solum hominum sunt, sed etiam, quod est amplius, angelorum? Nequaquam ergo possumus ejus explicare praeconia: nec tamen idcirco reticere, quin potius propterea dicemus. Est enim hoc maximum laudis genus, cum orationis copiam virtus exsuperat, et magnitudo laudati: sicque vinci nobis est multo gloriosius, quam saepe vicisse. Unde igitur opportunus laudum ejus sumemus exordium? Unde, inquam, incipiemus aliunde, nisi ab hoc ipso primum, ut ostendamus eum bona omnium possidentem? Sive enim prophetae potentius in se aliquid ostenderunt, magisque mirabile, sive patriarchae, sive justis, sive apostoli, sive martyres, haec omnia simul colligens Paulus cum tanto habet cumulo, cum quanto nullus eorum bonum, quo exellebat, implevit. Hoc itaque diligentius intueri. Abel obtulit sacrificium, et inde laudatur (*Gen. 4. 4*); sed si Pauli hostiam adducamus in medium, quantum caelum terra, superior apparebit. Quam ergo vultis ut memorem? non enim una tantum est: siquidem semetipsum per dies singulos immolabat: quam tamen rursus hostiam dupliciter offerebat, cum quotidie moriens (*1. Cor. 15. 31*), tum in corpore suo mortificationem sine intermissione circumferens (*2. Cor. 4. 10*). Nam et ad pericula jugiter parabatur consummans voluntate martyrium, et naturam in se mortificando carnis, nihil minus quam immolatae Deo hostiae munus implebat, imo etiam multo amplius. Non enim oves offerebat, aut boves, sed semetipsum per dies singulos dupliciter, ut diximus, immolabat: propter quod confidens dixit: *Ego enim jam immolor* (*2. Tim. 4. 6*), sanguinem utique suum immolationem vocans.

Quae sacrificia Paulus offerret. – Neque vero his tantummodo sacrificiis contentus fuit: sed quia bene se ipsum consecraverat Deo, etiam orbem universum studuit offerre: qui terram videlicet ac mare, Graeciam simul ac Barbariam, omnemque prorsus, quanta est sub caelo, regionem, quasi volitans, circumivit, non simplici labore, veluti in vacuum itinera percurrens; sed peccatorum spinas pariter evellens, et verbum seminans ubique pietatis, fugans errores, veritatem, reducens, ex hominibus angelos faciens: quin imo ipsos homines quasi ex daemonibus in angelos provehens. Propter quod jam hinc post sudores plurimos ac tropaea innumerabilia transiturus, pro discipulorum consolatione dicebat: *Sed et si immolor super sacrificium et obsequium fidei vestrae,*

Commented [c2]: Col.474

gaudeo, et congratulor omnibus vobis: propter quod et vos gaudete, et congratulamini mihi (Philipp. 2. 17. 18). Quidnam igitur huic hostiae reperietur aequale, quam Paulus stricto sancti Spiritus gladio immolavit, quamque in illo altari obtulit, quod supra caelos locatum est? Sed Abel dolo germani percussus occubuit (*Gen. 4*): atque hinc effectus est clarior. At ego innumeras tibi ostendam mortes, tot utique, quot etiam dies beatus iste in praedicatione vixit. Si vero eam quoque vis nosse mortem, quae novissime etiam rebus impleta est: Abel quidem a fratre, ut nihil a se laeso, ita nullis affecto beneficiis interemptus est: Paulus vero ab iis interfectus est, quos innumeris malis cupiebat eripere, et propter quos sustinuit universa quae passus est. Sed Noe justus in generatione sua, atque perfectus, et solus erat talis in cunctis (*Gen. 6. 9*): sed et Paulus solus inter omnes talis. Et ille quidem se tantummodo legitur servasse cum liberis; hic autem multo saeviore mundum inundante diluvio, non arcam coaptando compaginibus tabularum, sed epistolas componendo pro tabulis, non duos vel tres aut quinque cognatos, sed universum prorsus orbem mergi periclitantem ex mediis fluctibus liberavit. Nec vero erat haec talis arca, ut uno circumferretur loco, quae utique orbis terrarum terminos comprehendit. Nam usque nunc omnes in hanc arcam Paulus inducit, quam certe capacem salvandae multitudinis praeparavit, quae suscipiens irrationabilibus pene animalibus stultiores, imitatores efficit angelorum. Et hinc quoque illam vincit arcam, quia illa quidem corvum recipiens, corvum rursus emisit (*Gen. 8*), et includens lupum, feritatem ejus mutare non potuit: haec vero non ita, sed acceptos lupos oves reddidit, accipitres milvosque suscipiens fecit columbas, et excludens omnem irrationabilitatem atque ferocitatem, mansuetudinem Spiritus introduxit: manetque hodie haec arcana navigans, nec tamen aliquando dissolvitur, nec valet tabulas ejus ulla malitiae laxare tempestas: quin potius ipsa tempestatis motus navigando compescuit, quod satis consequenter effectum est. Non enim bitumine aut pice, sed sancto Spiritu ejus tabulae sunt perunctae. Sed Abraham mirantur omnes, quia cum audisset: *Abraham, exi de terra tua, et de cognatione tua (Gen. 12. 1)*: et domum reliquit et patriam, et amicos atque cognatos, quorum omnium jacturam solo divini praecepti amore compensabat: nam et nos eum propterea miramur. Sed quid Paulo possit aequari? qui non modo patriam, cognatos, ac domum, sed ipsum quoque mundum reliquit: imo etiam caelum, et caelum caeli, et haec omnia Christum suspiciendo desepxit: unum pro cunctis et solum, id est, Christi caritatem requirens, *Neque praesentia, inquit, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Jesu Domino nostro (Rom. 8. 38. 39)*. Sed Abraham seipsum in periculum tradens, hostibus filium fratris eripuit; at Paulus non fratris filium, neque tres aut quinque urbes, sed orbem universum de ipsa daemoniorum extorsit manu, innumerabilia per dies singulos pericula sustinendo, propriisque mortibus maximam securitatem aliis comparando. Caput bonorum ejusque culmen philosophiae est, filium sacrificavisse; sed hic quoque inveniemus Paulum primas partes tenentem, qui non filium, sed semetipsum, ut dixi, millies immolavit. In Isaac quidem aliquis admiratur, et alia quidem plurima, sed praecipue patientiam: quoniam puteos fodiens, et propriis exagitatus laboribus (*Gen. 26*), minime resistebat: sed factos a se puteos obrui patiebatur, atque ad alium semper migrabat locum. Neque collecta suorum manu in adversarios irruebat, sed propria possessione ubique cedebat, quoadusque iniquissimam illorum expleret cupiditatem. At Paulus non puteos cernens lapidibus obrutos, sed proprium corpus, non solum sicut ille cedebat, sed etiam eos a quibus lapidabatur, in caelum studebat evehere. Quanto enim amplius obruebatur fons

Commented [c3]: Col.475

iste, tanto erumpebat magis, ac plures ex se fluvios effundendo, manabat. De longanimitate ac patientia hujus filiam Jacob admiratur Scriptura. Et quaenam illa est tam adamantina prorsus anima, quae Pauli patientiam possit imitari? Neque enim bis septem annorum, sed totius vitae servitium pro sponsa pertulit Christi, non adustus solum aestu diei et noctis gelu, sed tentationes mille perpetuens: et nunc quidem verberibus, nunc vero lapidibus scissus atque collisus, et nunc quidem cum bestiis, modo autem fluctibus pugnans: modo etiam nimiae atque continuae reluctans fami diebus atque noctibus, et inter certamina ubique prosiliens (2. Cor. 11), captas oves ex diaboli faucibus **extrahebat**. Sed et Joseph pudicitiae virtute decoratus est (Gen. 39); at ego vereor ne jam ridiculum sit hinc Paulum velle laudare, qui semet ipsum mundo crucifigens (Galat. 6), non solum humanorum corporum pulchritudines, sed omnia ita cernebat, quemadmodum nos favillam cineremque despiciamus, qui quasi mortuus prorsus ad mortuum immobilis permanebat. Itaque cum tanta animi cura comprimeret incentiva vitiorum et naturae, nihil humanum ab aliquo aliquando perpressus est.

Commented [c4]: Col.476

Paulus cum Iob confertur. – Stupent certe Job omnes homines, et valde utique convenienter. Est enim ille athleta mirabilis: et qui Paulum ipsum velut ex adverso possit aspicere ob patientiam puritatemque vitae, ob testimonium Dei, propter illam cum diabolo fortissimam pugnam, propter victoriam quae pugnam sequuta est; at Paulus non mensibus tantum, sed annis plurimis in agone perdurans, tam clarus emicuit, non terrae gleba saniem carnis eradens, sed in ipsius intelligibilis os leonis frequenter incurrens, et pugnans adversus tentationes innumeras, omni erat lapide tolerantior, qui non a tribus aut quatuor amicis, sed a cunctis infidelibus, a falsis etiam fratribus opprobria sustinebat, consputatus ab omnibus, atque maledictus. Sed illius erat magna hospitalitas, et cura pauperum: nec nos quidem istud negamus; sed Pauli eam liberalitate inferiorem docemus, et tanto inferiorem, quanto anima est corpus inferius. Quam enim ille curam impendebat carne debilibus hanc iste anima morbidis exhibebat, nunc mentis sensibus claudicantes dirigendo in recti itineris incessum, nunc nuditate deformes stola caelestis philosophiae vestiendo. In corporalibus quoque beneficiis tanto ille superabat, quanto est amplius in fame et egestate viventem indigentibus ferre praesidium, quam id ipsum de divitiarum affluentia ministrare. Nam illius quidem omni adveniendi aperiebatur domus, hujus vero anima universo patebat orbi, ac fidelium populos benignae mentis recipiebat hospitio, dicens: *Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris* (2. Cor. 6. 12). Et ille quidem cum oves et boves haberet innumeras, erat in pauperes liberalis; hic vero nihil amplius corpore suo possidens, de hoc ipso sufficienter indigentibus ministrabat: quod alicubi ipse commemorans, *Necessitatibus*, inquit, *meis, et his qui mecum erant ministraverunt manus istae* (Act. 20. 34). Corporis enim sui operam velut ex quadam possessione fructus esurientibus deputabat. Sed vermes videlicet, atque vulnera, saevos atque intolerabiles sancto Job inferebant dolores: et ego fateor; sed si per tam multos annos Pauli verbera, et cum jugi fame etiam nuditatem, catenas, carcerem, insidias, periculaque consideres, quae a domesticis, ab extraneis, a tyrannis, a toto postremo patiebatur orbe: addas huc etiam his profecto amariora, id est, pro eis qui labebantur, dolores, sollicitudinem, quam pro Ecclesiis omnibus, ustionem, quam pro scandalizatis singulis perferebat, videbis quia omni erat saxo **durior** anima ista perpetuens, et ferrum atque adamantem superabat. Quae enim Job corpore, haec Paulus mente sustinuit, quem omni verme molestior de singulis quibusque labentibus moestitia consumebat. Unde et juges lacrymarum ex eo fontes non diebus solum, sed etiam

Commented [c5]: Col.477

noctibus effluebant, omnique muliere parturiente vehementius affligebatur in singulis, propter quod etiam dicebat: *Filioli mei, quos iterum parturio* (Gal. 4. 19). Quem vero jam quispiam post Job putet esse mirabilem? Moysen profecto: sed hunc etiam Paulus satis eminenti virtute transcendit. Cujus quidem multa sunt alia praeclara: sed caput sanctae illius animae atque fastigium est, quoniam pro Judaeorum salute deleri elegit ex libro vitae: sed Moyses cum caeteris optavit perire, Paulus pro caeteris: non enim cum pereuntibus perire voluit, sed ut salvarentur alii, ipse de gloriae aeternitate decidere. Et ille quidem Pharaoni, hic autem diabolo quotidie repugnabat; et ille pro una tantum gente, iste vero pro universo orbe certavit, non sudore, sed sanguine vice sudoris undique profluente: cum non solum habitabiles mundi partes, verum etiam deserta ad cultum religionis adduceret, nec solum Graecorum populos, verum etiam barbarorum.

Confertur cum aliis sanctis viris. – Poteram quidem et Jesum Nave, et Samuelem, et alios prophetas in comparisonem vocare; sed ne sermonem faciam longiorem, ad ipsa eorum capita conscendam. Cum enim istis excellentior apparuerit, nulla prorsus de aliis ambiguitas relinquetur. Quinam ergo eminentiores videntur?

Quis post hos alius, nisi David, et Helias, et Joannes, quorum unus prioris, alter secundi est praecursor adventus? propter quod etiam nominis communione conjuncti sunt. Quid igitur in David praecipuum reperitur? Sine dubio humilitas, atque erga Deum fervens amor. Et quis amplius, imo quis ita, ut anima Pauli, haec utraque complevit? Admirandum autem in Helia ego minime reor, quia caelum clausit, quia induxit famem, quia ignem de caelo sermone compluit; sed quia zelavit pro Deo, erat in hoc mentis affectu, ipso igne vehementior. Sed si Pauli zelum diligenter inspicias, tanto cum invenies celsiorem, quanto ille prophetis caeteris eminebat. Quid enim verbis illis reperiatur aequale, per quae gloriam Domini zelando dicebat: *Quoniam optabam ego anathema esse pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem* (Rom. 9. 3)? Propterea, caelis sibi propositis ac praemiis et coronis, tardavit ac distulit, dicens: *Permanere autem in carne, necessarium est propter vos* (Philipp. 1. 24). Propterea non solum istam quae cernitur, sed illam quoque quae intelligitur creaturam, nequaquam sufficere sibi credidit ad ostendendum zelum et caritatem, qua ardebat in Christum; sed etiam aliam, quae non est, sermone formavit, ut quod tota voluntate cupiebat exprimeret. Sed Joannes in cibum locustas et mel sylvestre sumebat (Matth. 3), at Paulus ita in mundi strepitu, quemadmodum ille in eremi quiete versatus est: non quidem pastus locustis et melle sylvestri, sed multo his victu viliore contentus, ac ne necessario quidem indulgens cibo, prae fervore et studio praedicandi. Verum illius adversus Herodem apparuit magna constantia (Matth. 14); at iste non unum, aut duos, aut tres, sed innumeros in simili positos potestate corripuit, imo longe illo saeviores tyrannos. Restat ut Paulum jam angelis comparemus: ideoque relinquentes terram, ad caelorum fastigia transeamus. Sed nullus sermonis nostri accuset audaciam. Si enim Joannem et sacerdotes Dei Scriptura angelos nominavit: quid mirum, si praestantiorem omnibus Paulum illis virtutibus conferamus? Quid ergo esse in angelis magnificum judicamus? Profecto quia cum omni cura obediunt Deo: quod David quoque admirando dicebat: *Potentes virtute, facientes verbum illius* (Psal. 102. 20). Huic enim bono nihil prorsus aequale est, etiam si sint millies incorporei: hoc est enim quod maxime praestat eos beatos, quia obediunt praeceptis Dei, quia eum in nullo aliquando contemnunt. Hoc igitur et in Paulo plene animadverti potest cum omni diligentia et cautione servatum. Non autem solum sermonem ejus implevit, verum etiam praecepta, supraque praecepta: hoc quoque

Commented [c6]: Col.478

declarans, ait: *Quae est ergo merces mea, ut evangelium praedicans, sine sumptu ponam evangelium Dei* (1. Cor. 9. 18). Quid vero aliud in angelis propheta miratur? *Qui facit, inquit, angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem* (Psal. 103. 4). Sed hoc etiam in Paulo possumus invenire, qui velut ignis ac spiritus totum terrarum percurrit orbem, percurrendoque purgavit. Sed necdum caelum iste sortitus est? Et hoc omnino mirabile: quia talis versabatur in terris, et mortali adhuc carne circumdatus, cum incorporalium potestatum virtute certabat. Quanta ergo sumus condemnatione digni, cum uno homine bona omnia in se congregante, ne minimam quidem eorum partem studemus imitari? Haec assidue mente volventes, et nos ipsos inculpabiles praebeamus, et ad illius zelum studeamus accedere, ut ad eadem bona pervenire mereamur, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homelia II. (col. 477-84)

Quid sit homo, et quanta naturae nostrae nobilitas, **quantaque** capax virtutis hoc sit animal, vel praecipue ex omnibus Paulus ostendit, qui nunc stetit adversus **criminationes** humanae creaturae, clarissima pro Domino voce respondens, cohortans ad studia virtutis, et impudentissima blasphemantium ora concludens: docens quoque quod inter angelos hominesque non grande sit medium, si tamen nos ipsos diligentius excolamus. Non enim aliam ille est sortitus naturam, nec dissimilem nactus animam, neque alterum habitans mundum, sed in eadem terra, eademque regione, sub eisdem etiam legibus nutritus et moribus, cunctos qui vel nunc sunt homines, vel fuerunt, altius virtute transcendit. Ubi igitur illi nunc sunt qui vitia in proclivi, virtutem in arduo collocarunt? Hic enim palam illis repugnat, dicens: *Quod enim in praesenti momentaneum est ac leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum in nobis gloriae pondus operatur* (2. Cor. 4. 17). Si autem huiusmodi tribulationes inveniuntur leves, quanto magis hae quae sunt in nobis voluptates?

Ingens Pauli fervor. – Neque vero hoc solum in illo mirabile est, quod prae abundantia devotionis quodammodo non sensit dolores pro virtute susceptos; sed etiam quod virtutem ipsam pro mercede non suscepit. Nam nos quidem pro ea nec proposita mercede certamus, quam ille complectens etiam sine praemio diligebat, cuncta illa quae asperitate sui videntur impedire virtutem, cum omni magnanimitate perpetuens: qui neque infirmitatem corporis, neque multitudinem circumstantium undique negotiorum, neque tyrannidem naturae, neque quidquam aliud omnino causatus est: cum utique major illi, quam cunctis et militiae principibus et regibus terrae esset cura commissa. Sed quotidie celsior, quotidie assurgebat ardentior, et intentis sibi periculis nova semper alacritate pugnabat, idque significans dicebat: *Eorum quae retro obliviscens, in ea vero, quae priora sunt extendens me* (Philipp. 3. 13), qui cum sibi jam mortem imminentem videret, ad communionem delectationemque gaudii alios provocabat, dicens: *Gaudete, et congratulamini mihi* (Philipp. 2. 18): ac periculis, injuriis, opprobriisque propositis, rursus exsultat, et Corinthiis scribens, ait: *Placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in persecutionibus* (2. Cor. 12. 10): cum utique haec ipsa esse diceret arma iustitiae, ostendens hinc sibi fructum maximum provenire. Itaque cum inter medias inimicorum versaretur insidias, ovans tamen de omni eorum referebat impugnatione victorias, et ubique caesus verberibus, affectus injuriis atque maledictis, quasi triumphales pompas

Commented [c7]: Col.477

Commented [c8]: Col.478

Commented [c9]: col.479

ageret, crebra tropaea strueret, gloriabatur, gratiasque referebat Deo, dicens: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos* (2. Cor. 2. 14).

Quid timendum sit, quid optandum; Caritas Christi instar omnium bonorum. – Itaque ad confusionem et injurias, quas ob praedicandi studium sustinebat, magis quam nos ad honorum oblectamenta properabat, mortem potius, quam nos vitam appetens: paupertatem, quam opulentiam: et multo amplius laborem desiderans, quam alii requiem post laborem: ac moerorem magis eligens, quam alii voluptatem: studiosius **pro** inimicis orans, quam alii adversus inimicos. Converterat enim ordinem rerum: imo nos eum vere pervertimus. Ab illo autem sic custoditus est, quemadmodum a Deo fuerat institutus. Illa enim omnia quae appetebantur a Paulo, naturae congrua; haec vero, quae idem ille fugiebat, contraria judicantur. Unde istud probari potest? Homo enim cum esset Paulus, ad illa tamen magis, quam ad ista currebat. Unum enim illi formidandum erat atque metuendum, offensa nimirum Dei, nec quidquam aliud omnino. Ergo nec desiderabile illi aliud erat, nisi placere semper Deo. Non dico quia nihil praesentium desiderabat, sed nec ipsorum aliquid futurorum. Non enim mihi dicas urbes et gentes, exercitus, provincias, pecunias, potestates: haec enim ille aranearum fila reputavit: sed ea ipsa pone, quae promittuntur in caelis, et tunc ejus ardentem in Christo amorem videbis. Hic siquidem prae illius dulcedine, non angelorum, non archangelorum admiratus est dignitatem, nec quidquam horum simile concupivit. Quod enim erat majus omnibus, Christi amore fruebatur; cum hoc beatiorem se cunctis putabat; sine hoc autem neque dominatum, neque principatum socius esse cupiebat: sed cum hac dilectione magis esse extremus optabat, imo etiam ex numero punitorum, quam sine hac inter summos et honore sublimes. Hoc enim erat illi maximum et singulare tormentum, ab hac caritate discedere: haec illi erat gehenna, haec sola poena, haec infinita et intoleranda supplicia. Sicut etiam perfrui caritate Christi, hoc illi vita, hoc mundus, hoc angelus, hoc praesentia, hoc futura, hoc regnum, hoc promissio, hoc bona videbatur innumera: praeter hoc vero nihil in tristium vel jucundorum parte ponebat. Horum enim quae hic habentur, nihil asperum, nihil etiam suave reputabat. Sic despiciebat universa quae cernimus, ut solet herba jam putrefacta contemni. Tyrannos vero ipsos, ac populos spirantes furorem, velut quosdam esse culices existimabat. Mortem vero et cruciatus et mille supplicia, quasi ludum putabat esse puerorum, dummodo propter Christum aliquid sustineret. Tunc enim ipsa amplectebatur libenter, et decorabatur vinctus catena magis, quam Nero diademate coronatus. Etenim coarctatus carcere habitabat caelum, ac libentius verbera excipiebat et vulnera, quam alii bravia diripiunt: et dolores non minus, quam praemia diligebat, cum ipsos utique dolores loco duceret praemiorum: propterea enim illos et gratiam nominabat. Quem sensum diligenter expende. Praemium certe erat dissolvi, et esse cum Christo (*Philipp.* 1. 23. 24): permanere autem in carne, certamen; sed tamen propter Christi desiderium praemia differebat cupiditate certaminis, idque magis necessarium esse ducebat. E regione vero anathema a Christo fieri certamen erat et dolor, magis autem et supra certamen, supraque omnem dolorem. At vero esse cum Christo erat praemium singulare; Paulus tamen propter Christum illud maluit quam istud eligere. Sed profecto dicat hic aliquis, quoniam haec omnia propter Christum suavia esse dicebat. Hoc plane etiam ipse **confiteor**; quoniam quae nobis sunt causa tristitiae, haec illi pariebant maximam voluptatem. Et quid ego pericula aerumnasque commemoro? In moerore enim maximo ille versabatur, propter quod dicebat: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror* (2. Cor. 11. 29)? Etsi in moerore dicat quoque quis inesse

Commented [c10]: Col.480

Commented [c11]: Col.481

aliquam voluptatem: multi enim illorum qui filiorum mortibus vulnerantur, aliquid consolationis accipiunt, si cum suis fletibus relinquuntur; magisque dolent, cum dolere prohibentur. Sic igitur et Paulus nocte et die consolationem excipiebat ex lacrymis: nullus siquidem tanto affectu mala propria, quam ille deflebat aliena. Quemadmodum enim illum opinaris afflictum, cum perditionem Judaeorum dolet, qui, ut illi salvi fierent, seipsum a caelorum gloria cupiebat excludi (*Rom.* 9. 3)? Et inde hoc manifestum est, quia scilicet non salvari illos acerbius aestimabat, quam seipsum perire: aut si non acerbius, numquam aliud optasset: quod utique quasi tolerabilius elegit. Qui cum certe spe maxima futuri praemii pasceret, non perfunctorie illud optabat, sed clamabat dicens: *Quoniam tristitia est mihi magna, et continuus dolor cordi meo* (*Ibid.* v. 2). Hunc ergo de singulis, ut ita dixerim, habitatoribus mundi tam vehementer dolentem, et in commune pro cunctis, et gentibus et urbibus, pro unoquoque peculiariter lamentantem, cuinam rerum aliquis poterit comparare, cui ferro, cui adamantini? Quidnam aliquis illam appellet animam, aureamne magis, an adamantinam? Nam et erat omni adamante fortior, et auro gemmisque pretiosior: et alteram quidem materiam firmitate, alteram vero pretiositate superabat. Cui ergo rei haec ab aliquo anima comparetur? Earum quidem quae sunt omnino nulli.

Paulus auro et adamante fortior. – Quod si vel auro adamantis fortitudo, vel adamantini honor daretur auri, tum forte aliquo modo comparatio ejus Pauli posset animae convenire. Sed quid ego adamantem, vel aurum ad similitudinem adduco Pauli? Mundum si e diverso appendas omnem, tunc videbis aperte Pauli vergere pondus examinis. Si enim de iis, qui in melotis et specubus, et in exigua orbis parte versabantur (*Hebr.* 11. 38), hoc dictum est: quanto magis nos dicemus Paulum mundo, et omnibus quae in mundo sunt digniorem? Si igitur eo mundus dignus non est, sit forte vel caelum; sed istud quoque invenitur inferius. Si enim iste non solum caelum, sed quae habentur in caelis Dei postposuit caritati: quomodo non magis Dominus, qui tanto est benignior Paulo, quanto malitiam bonitas antecellit, innumeris eum caelis judicat digniorem? Non enim quantum nos diligit Deus, tantum a nobis diligitur ipse; sed tanto effusius, quantum nec sermo quidem sufficit explicare.

Quibus proemiis in hac vita Paulus donatus sit. – Consideremus ergo quantis illum honoribus etiam ante tempus resurrectionis extulerit. In paradisum rapuit, et in caelum tertium sublevavit, ineffabilis arcani fecit esse participem, taliumque mysteriorum conscium, quae nulli hominum fas fuerit confiteri (*2. Cor.* 12). Nec immerito: siquidem Paulus in terra gradiens, sic se agebat in cunctis, quasi angelorum societate frueretur. Nam passibili adhuc colligatus corpori, illorum perfectione gaudebat, tantisque fragilitatibus subditus, in nullo inferior supernis virtutibus apparere certabat. Nam et tamquam pennatus totum docendo pervolavit orbem, et velut incorporeus labores periculaque contempsit, et quasi jam caelum possidens, cuncta prorsus terrena despexit, et tamquam cum ipsis jam incorporeis virtutibus degeret, ita jugi mentis intentione vigilavit. Et angelis quidem saepe diversarum gentium cura commissa est, sed nullus illorum ita creditum sibi populum gubernavit, ut Paulus universum gubernavit orbem. Neque vero dicas, quia haec non perficiebantur a Paulo: hoc enim etiam ego fateor. Sed etsi ipse non erat qui cuncta complebat, nequaquam tamen ab eorum operum laudibus separabatur: quia utique dignum tantae se gratiae praeeparavit [per quam tam magnifica et gloriosa perficeret]. Michaeli gens commissa est Judaeorum: Paulo vero terra, ac maria atque universi orbis habitatio, ipsumque desertum, et hoc non ad injuriam, quod absit,

Commented [c12]: Col.482

angelorum; sed ostendimus esse possibile illis hominem copulari, juxtaque illorum merita consistere. Cujus autem rei gratia non angelis potius haec praedicationis cura commissa est? Ut nullum scilicet excusationis colorem negligens invenias, ac ne tu ad diversitatem naturae confugeres dormiendo: deinde ut tanto etiam major operum admiratio nasceretur, quanto de natura inferiore procederent. Quomodo enim non admirabile hoc atque improvisum videretur, cum ex terrena lingua sermo prosiliens, mortem fugat, peccata dissolvit, tenebras caecitatis illuminat, et mutatione mirifica terram convertit in caelum? Propter hoc igitur stupeo virtutem Dei, propter hoc admiror promptum animum Pauli, quomodo se talem studuit exhibere, quomodo se tantae gratiae capacem paravit. Vos autem rogo, ut non miremini solum, verum etiam imitemini hoc tam clarum virtutis exemplum: sic namque poterimus coronarum ejus esse participes. Quod si aliquis nos dixisse miratur, quia quicumque habuerit Pauli merita, eadem sit etiam habiturus praemia, ipsum audiat ita dicentem: *Certamen, inquit, bonum certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de caetero reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in die illa justus iudex: non solum autem mihi, sed et iis qui diligunt adventum ejus* (2. Tim. 4. 7. 8). Vides certe quomodo cunctos in eandem gloriae communionem vocet? Quia igitur omnibus eadem corona gloriae proposita est, studeamus omnes fieri digni illis bonis, quae promissa sunt. Neque solum magnitudinem atque eminentiam in illo debemus considerare virtutum et promptum illud animi ejus, atque robustum propositum, per quod ad tantam meruit gratiam pervenire: sed et naturae societatem, per quam et nobis in cunctis ille participat: et sic etiam quae valde sunt ardua, nobis facilia videbuntur et levia, brevique hoc tempore laborantes incorruptibilem illam gestabimus atque immortalam coronam, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c13]: Col.483

Commented [c14]: Col.484

Homilia III. (col. 483-8)

Commented [c15]: Col.483

Beatus Paulus, qui tantam vim humanae alacritatis ostendit, ut ad caelum quoque ipsum valeret subvolare, praetermittens angelos et archangelos, aliasque virtutes, aliquando quidem suo exemplo Christi nos fieri imitatores jubet, dicendo: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi*: (1. Cor. 11. 1): aliquando vero de se reticens, ad ipsius nos imitationem Dei extendit, dicens: *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi* (Ephes. 5. 1). Jam vero demonstrans, quod nihil ita hanc imitationem pariat, quam si ita vivat aliquis, ut bonum ejus in commune proficiat, atque universis utilia provideat, adjunxit: *Ambulate in caritate* (Ib. v. 2): ideo cum dixisset, *Imitatores mei estote*, continuo de caritate disseruit, quia haec praecipue virtus homines Deo proximos facit. Quantaecumque enim sint aliae, inferiorem tenentes locum, cunctae circa hominum studia versantur, ut est pugna contra concupiscentiam, ut quod adversus gulam geritur bellum, ut in avaritiae interitum acies ordinata, ut cum iracundiae furore conflictus; diligere vero nobis Deoque commune est. Propterea et Christus imperabat: *Orate pro calumniantibus et persequentibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in caelis est* (Matth. 5. 44. 45). Hoc igitur et Paulus intelligens cunctorum esse caput bonorum, omni in se studio exprimere curavit. Nemo enim ita dilexit inimicos, nemo erga insidiatores tam beneficus fuit, nullus pro afflictoribus suis tanta perpessus est. Non enim ille, quid patiebatur, sed naturae copulam cogitabat, quantoque magis efferebantur inimici, tanto eorum magis

miserabatur insaniam. Ut enim aliquis pater afficeretur erga filium phrenesi comprehensum, cuius quanto magis conviciis ictibusque pulsatur, tanto magis eum miseratur atque deflet: ita et ille qui ex ipsa magnitudine passionum eorum, a quibus affligebatur, morbum conjiciebat, majora illis adhibebat fomenta pietatis.

Caritas et mansuetudo Pauli. – Audi igitur, quam patienter, quam mansuete nobis pro illis loquatur, qui eum quinquies verberaverant, qui eum lapidaverant, qui vinxerant, qui ejus ipsum sitiebant cruorem, qui eum illum quotidie discernere gestiebant.

Testimonium, inquit, *illis perhibeo, quoniam aemulationem Dei habent, sed non secundum scientiam* (Rom. 10. 2). Et rursus eos, qui se supra illos superbius efferebant, refragenans: *Noli, ait, altum sapere, sed time: si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat* (Rom. 11. 20. 21). Quia enim cognoverat, dominicam in illos jam processisse sententiam, quod unum et solum erat in sua potestate, praestabat.

Saepe lacrymabatur vehementer pro illis, dolebat, volentes illis insultare prohibebat, atque, in quantum poterat, laborabat umbram eis aliquam excusationis obtendere. Et quia propter contumaciam eorum atque duritiam, persuadere illis fidem sermone non poterat, ad orationes convertebatur assiduas. *Fratres*, inquit, *Voluntas quidem cordis mei et obsecratio ad Deum fit pro illis in salutem* (Rom. 10. 1). Spe quoque meliore illos sollicitat, dicens: *Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei* (Rom. 11. 29), ne spe excidant et pereant. Quae utique omnia sunt verba amantis, et valde eorum utilitatibus providentis: ut cum dicit, *Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietates a Jacob* (Isai. 59. 20). Mordebatur enim vehementer, ac penitus dissecabatur, cum eos pereuntes videret, propter quod et multa solatia huic adhibebat dolori, aliquando quidem dicens: *Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietates a Jacob* (Rom. 11. 26); aliquando vero, *Et isti non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur* (Rom. 11. 31). Facit autem hoc etiam Jeremias, vim quamdam inferens, atque contendens excusationem aliquam pro delinquentibus invenire, et nunc quidem dicens: *Si peccata nostra restiterunt nobis, fac propter te* (Jer. 14. 7); et rursus: *Non est in homine via ejus et, nec homo ibit, et diriget iter suum* (Jerem. 10. 23). Et rursus: *Memento quoniam pulvis sumus* (Psal. 102. 14). Mos etenim est omnino celeberrimus ut ii, qui pro delinquentibus deprecantur, etsi nihil idoneum afferant ad rogandum, saltem umbram quamdam excusationis pro eis opponant, non certa verborum proprietate munitam, nec quae trahi possit in dogmata, sed quae tamen consoletur pro pereuntibus dolentes. Non ergo hujusmodi excusationes scrupulosius ponderemus, sed intelligamus, esse illas dolentis animae, et dicere aliquid pro peccatoribus requirentis, juxtaque hunc modum haec quae superius dicta sunt censeamus: An igitur erga solos Judaeos talis exstiterit, erga extraneos autem, non ita? omnium mitissimus erat et erga domesticos et erga extraneos. Audi igitur quid ad Timotheum sit locutus: *Servum*, inquit, *Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse erga omnes, doctorem ad docendum, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt, si quando det illi Deus poenitentiam ad cognoscendam veritatem, ut resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius voluntatem* (2. Tim. 2. 24-26). Vis autem videre, quam modeste etiam cum illis loquatur, qui in peccata corruerant? Audi quid Corinthiis dixerit: *Timeo*, inquit, *ne forte, cum venero, non quales volo inveniam vos* (2. Cor. 12. 20), et paulo post, *Ne, cum iterum venero, humiliet me Deus apud vos, et lugeam multos ex his, qui ante peccaverunt, et non egerunt poenitentiam super immunditia, et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt* (2. Cor. 12. 21). Et ad Galatas, *Filiosi*, inquit, *mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis* (Gal. 4. 19). Et in

Commented [c16]: Col.484

Commented [c17]: Col.485

causa ejus, qui fuerat fornicatus, non minus eo ipso, qui pro peccato suo lamentabatur, dolet, proque illo alios deprecatur dicens: *Confirmate in illum caritatem* (2. Cor. 2. 8). Sed etiam, quando illum ab Ecclesiae corpore separabat, cum multis hoc lacrymis gemituque faciebat. *Ex multa, inquit, tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas, non ut contristemini, sed ut sciatis quoniam caritatem habeam abundantius in vos* (Ib. v. 4). Et rursus: *Factus sum Judaeis tamquam Judaeus, his, qui sub lege erant, quasi sub lege essem; factus sum infirmus infirmis, omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos facerem* (1. Cor. 9. 20-22). Et alibi rursus: *Ut exhibeam omnem hominem perfectum in Christo Jesu* (Col. 1. 28). Vidistin' animam omnia terrena superantem? Omnem enim prorsus hominem Deo exhibere cupiebat, et omnes, quantum in ipso esset, exhibuit. Quasi enim universum mundum genuisset, sic perturbabatur, sic currebat, sic omnes in regnum Dei festinabat inducere ministerium praestans, monens, pollicens, orans, supplicans, daemones terrificans, corruptores animarum fugans, per commorationes, per litteras, per sermones; per res gestas, per discipulos, per semetipsum conabatur erigere labantes, stantes vero firmare, humi jacentes attollere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare, inimicis insonare terribiliter, hostes minaciter intueri, instar optimi cujusdam ducis ac medici artis suae instrumenta gestantis, protector ipse bellantium, ipse sedulus aegrotorum minister, et unus omnium officiorum personas gerebat, exercitum ubique custodiens. Nec in spiritualibus solum, sed in carnalibus quoque plurima providae erga omnes curae et studii documenta praestabat. Audi itaque quemadmodum pro una etiam muliere ad universum scribat populum, dicens: *Commendo autem vobis Phoeben sororem nostram, quae est in ministerio Ecclesiae, quae est Cencreis, ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis, et assistatis ei, in quocumque negotio vestri indigerit* (Rom. 16. 1). Et iterum: *Nostis, ait, domum Stephanae, ut et vos subditi sitis ejusmodi* (1. Cor. 16. 15. et 16). Et rursus: *Cognoscite qui hujusmodi sunt* (Ib. v. 18). Est enim hoc quoque proprium et familiare in dilectione sanctorum, ut in his quoque succurrant. Sic enim et Eliseus mulierem illam, susceptricem suam non spiritualibus solum, sed etiam carnalibus beneficiis remunerat (4. Reg. 4. 12. sqq); propter quod, cum multa sollicitudine curaque dicebat: *Estne tibi sermo ad regem vel ad principem* (Ibid. v. 13)? Et quid mirum, si commendationes per literas praestitit Paulus, qui ad se aliquos revocans, nec de viatico illorum curam gerere dedignatus est, idque ipsum in epistola sua scribere? Siquidem scribens Tito ait: *Zenam, legis peritum, et Apollonium sollicite praemitte, ut nihil illis desit* (Tit. 3. 13). Qui commendans aliquos tam studiose scripsit atque sollicite, multo magis sicubi vidisset periclitantes, cuncta fecisset. Ad Philemonem quoque propter Onesimum scribens, vide quantum impendit studium, quam intente ac sollicite deprecetur. Qui autem pro uno servulo, eoque fugitivo, et qui ex rebus domini multa subtraxerat, integram omnique affectu plenam epistolam sine cunctatione composuit, qualis circa alios fuerit, perpende. Unum enim hoc ille pudore dignum putavit, aliquid scilicet pro cujuslibet salute negligere. Propter hoc agebat omnia, et commovebat; nec omnino quidquam pro his, qui servandi erant, cunctabatur impendere, non verba, non pecunias, non denique corpus ipsum. Qui enim millies seipsum tradiderat in mortem, multo magis si habuisset, nec pecuniis pepercisset. Et quid dico, si habuisset, cum probare possim, non pepercisse eum pecuniis, etiam nihil habentem? Et ne ambiguum putes esse, quod dicimus, audi ipsum rursus loquentem: *Quoniam, inquit, libenter, et superimpendar ipse pro animabus vestris* (2. Cor. 12. 15); et Ephesios alloquens, ait: *Ipsi scitis, quoniam necessitatibus meis, et his*

Commented [c18]: Col.486

qui mecum erant, ministraverunt manus istae (Act. 20. 34). Et cum celsus in omnium virtutum arce, nempe caritate consisteret, omni flamma erat ardentior. Ut enim missum in ignem ferrum, totum profecto ignis efficitur: sic Paulus caritate succensus, totus factus est caritas, qui quasi communis totius mundi esset pater, ita in amore omnium ipsos eorum imitabatur parentes: imo cunctos, non carnali tantummodo, verum etiam spirituali patres sollicitudine ac pietate superabat, et pecunias, et verba, et corpus, et animam pro iis, quos diligebat, impendens.

Propter hoc itaque caritatem etiam plenitudinem legis vocabat, et vinculum perfectionis, et omnium matrem bonorum, et initium finemque virtutum: proptereaque dicebat: *Finis autem praecepti est caritas de corde puro, et conscientia bona* (1. Tim. 1. 5). Et rursus: *Non adulterabis, non occides, et, si quod aliud est mandatum, in hoc verbo comprehenditur: Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Rom. 13. 9). Quia igitur et initium et finis, et bonorum omnium complexus dilectio est, et in ea studeamus Paulum imitari, etenim, hic illius ope talis effectus est. Non enim proponas mihi mortuos, quos suscitavit, neque leprosos, quos mundavit; nihil horum requiret a te Deus. Acquire caritatem Pauli, et perfectam habebis coronam. Quis haec dixit? Ipse nutritor caritatis, ille qui eam et signis, et miraculis, et mille aliis bonis praeposuit. Quia enim ipse omnes hujus officii partes tam strenue impleverat, idcirco ipsius vim exquisite intelligit. Hinc ille talis existit, nihilque eum ita dignum Deo, ut virtus praestitit caritatis: et ideo dicebat, *Quaerite dona praestantiora: et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro* (1. Cor. 12. 3); caritatem dicens, illam pulcherrimam et facillimam viam. In illa igitur et nos jugiter ambulemus, ut et Paulum, imo et Dominum Pauli videre mereamur, et incorruptibiles consequamur coronas, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c19]: Col.487

Commented [c20]: Col.488

Homilia IV. (col. 487-96)

Commented [c21]: Col.487

Caecitas Pauli nos illuminat. Vocatio Pauli qualis. – Beatus Paulus qui nos hodie congregavit, quique terrarum etiam illuminavit orbem, vocationis suae tempore aliquando caecatus est: sed illius caecitas illuminatio totius orbis effecta est. Quoniam enim videbat male, bene cum excaecavit Deus, ut utiliter jam videret reliquum. Simul enim et documentum ei virtutis suae praebuit, et in passione ejus figuravit futura, et modum ejus praedicationis edocuit, quod scilicet oporteret eum priora studia penitus excludere, et quasi conniventem oculis semetipsum undique coercere: propter quod ipse idem istud significans, clamat: *Si quis videtur inter vos sapiens, stultus fiat, ut sit sapiens* (1. Cor. 3. 18). Nequaquam ergo potuisset rursus bene videre, nisi prius excaecatus fuisset; unde et propriam sapientiam, qua perturbabatur, excludens, fidei se per cuncta committeret. Sed nullus hoc audiens, vocationem istam necessitatem putet, siquidem potuit redire unde discesserat. Multi enim in novo et in veteri Testamento, cum majora saepe mirabilia vidissent, retro, ut legimus, sunt reversi: ut Nabuchodonosor, ut Judas, ut Elymas magus, ut Simon, ut Ananias, ut Sapphira, ut universus populus Judaeorum: sed non ita Paulus. Illustrato enim mentis aspectu ad sincerissimum illud lumen cursu tetendit, atque ad caelum pernitemter subvolavit. Quod si interrogas, cujus rei gratia sit caecatus, accipe ipsum loquentem: *audistis, inquit, conversationem meam aliquando in Judaismo, quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, et expugnabam illam, et proficiebam*

in Iudaismo supra multos coaetanos meos, in genere meo abundantius aemulator existens paternarum mearum traditionum (Gal. 1. 13. 14). Quia enim vehemens adeo erat et fervens, frenis quoque vehementioribus indigebat, ne scilicet impetu ipso ejus, qua ferebatur, alacritatis arreptus, prolata ad se verba contemneret. Propterea igitur furorem ejus indomitum prius comprimit, concitatos et praecipites illius iracundiae fluctus, caecitatis beneficio redigit in quietem, et tunc demum caelesti eum donat affatu, ostendens proprie inaccessibilem sapientiam, et supereminentem omnibus divinae scientiae bonitatem, ut disceret, cui jam adversario repugnaret: quem certe non modo punientem ferre non posset, sed nec beneficia conferentem. Non enim ille obscuritate tenebrarum, sed luminis nimietate caecatus est. Et cur, inquis, hoc non ante factum est? Ne quaeras istud, neque velis esse curiosior, sed concede incomprehensibili Dei providentiae salutes hominum notis sibi temporum opportunitatibus ordinare. Sic enim etiam ipse fatebatur, dicens: *Cum autem placuit ei, qui me segregavit ac utero matris meae, et vocavit per suam gratiam, ut revelaret Filium suum in me (Gal. 1. 15. 16).* Nihil tu igitur scruteris amplius, quando haec dicit et Paulus. Istud enim tunc utique fieri oportuit, cum jam scandala ubique sublata essent. Ab ipso itaque discamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipse Paulus ex se tantummodo eum invenit, sed ipse se Christus ostendit, et idcirco dicebat: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos (Joan. 15. 16).* Caeterum cur ante non credidit, cum videret in ipsius nomine resurgere mortuos, ambulare claudos, paralyticos roborari, daemones effugari? Nullum enim fructum ille ex his omnibus consequutus est, cum tamen non ignoraret ista, qui tam erat erga apostolos curiosus, qui certe cum lapidaretur Stephanus adstabat; et faciem ejus videbat angelico fulgore radiantem (*Act. 7. 57. 59*). Cur ergo nihil inde lucratus est? Quia necdum utique vocatus fuerat a Christo.

Vocatio non necessitatem infert. Cur e caelo nos Deus non vocet. – Tu vero hoc audiens noli vocationem istam necessitatem putare. Non enim Deus homines cogit vocando, sed post vocationem quoque permittit eos propriarum esse dominos voluntatum. Nam et Judaeis seipsum quando oportuit revelavit: sed illi propter gloriam, quam ab hominibus requirebant, ultro se offerentem suscipere noluerunt. Verum hoc loco infidelior quis opponat, atque dicat: Cur me etiam non vocavit e caelo? Unde autem manifestum est, o homo, quia Paulum vocavit de caelo? sed credis istud? Ergo si credis, hoc ipsum ad signum tibi satis est. Si vero non credis quia e caelo Paulum vocavit, quomodo dicis, cur me etiam non vocavit? Credis, quia ille vocavit; hoc ipsum tibi, ut dixi, abundat ad signum. Crede igitur; nam te quoque e caelo vocat Deus, si habes animam ad obediendum paratam. Quod si inobediens sis, et corruptae depravataeque sententiae, ne de caelo quidem ad te vox demissa tibi sufficit ad salutem. Quoties autem et Judaei vocem audiere de caelo, in novo, et in veteri Testamento, nec tamen facti sunt idcirco meliores? Nam in veteri Judaei post mille miracula pro Deo vitulum, quem fecerant, adoraverunt. At vero Jerichontina meretrix, quae nihil omnino ex mirabilibus viderat, ostendit tamen fidem in exploratorum susceptione mirabilem. In terra quoque repromissionis Judaei signa cernentes, permanebant lapidibus duriores: Ninivitae vero Jonam solum videntes crediderunt, et egerunt poenitentiam (*Jonae 3*), et venturam super se iram Dei conversione pepulerunt. In novo etiam Testamento sub praesentia ipsius Christi, latro quidem cum crucifixum cerneret, adoravit; Judaei vero qui eum spectaverant mortuos suscitantem, et vinxerunt, et affixerunt cruci.

Commented [c22]: Col.488

Commented [c23]: Col.489

Templi Jerosolymitani instauratio irrita, et alia quaedam signa. Exercitus Juliani obsessus a Barbaris. – Quid autem nostra quoque aetate? Nonne ex fundamentis templi, quod Jerosolymis fuit, ignis exsiliens audentes illud aedificare consumpsit? sicque reliqui ab iniquis conatibus destiterunt, nec tamen ab impietate sua atque caecitate conversi sunt. Quanta vero etiam post haec alia facta sunt miracula? ut cum super templi Apollinis tectum fulmen illapsum est: ut cum ipsius responsa daemonis transferri a rege sepultum juxta se martyrem compulerunt, dicentis se alloqui omnino non posse, quamdiu proximam illius arcam videret; erat namque vicina. Post quae ipsius regis avunculus, qui profano attactu consecrata Deo vasa temeraverat, vermibus exesus interiit. Praepositus quoque regalis aerarii ob aliam, quam Ecclesiae intulerat, injuriam medius repente diruptus est: tunc etiam regionis nostrae fontes, qui prius flumina ipsa cursu inundante vincebant, subito in se resiliendo fugerunt, numquam hoc ante perpessi, nisi postquam loca illa rex sacrificiis ac victimis inquinavit. Quid vero jam memorem famem toto prorsus orbe terrarum cum impio rege dominatam, regis interitum in regione Persarum: ante mortem vero mentis errorem perpeccatum, exercitum in medio barbarorum relictum, et undique velut quodam rete conclusum, reditum ex illis locis improvisum atque mirabilem? Cum enim rege impio miserabiliter interempto, alter pius in ejus successisset imperium, adversa omnia continuo dissoluta sunt, et exercitus qui velut in mediis erat retibus involutus, nec ullum exitum aliquando se inventurum esse credebat, Dei jam nutu ab hostibus liberatus, omni cum securitate remeavit. Et haec quidem quem non valeant ad partem pietatis attrahere? Quid vero praesentia? nonne etiam multo mirabiliora dicenda sunt? nonne crux praedicatur, et totus ad credendum mundus accurrit? nonne mors ignominiosa nuntiatur, et omnes convolant? numquid non innumeri crucifixi sunt? numquid non duo latrones cum Domino pependerit? numquid non multi sapientes? numquid non multi exstiterunt potentes? cujus igitur aliquando sic nomen obtinuit? et quid dico potentes atque sapientes? numquid non fuerunt reges inclyti? quis ita sibi terrarum orbem tam brevi tempore subjugavit? Non enim varias mihi atque diversas opponas haereses. Omnes siquidem eundem praedicant Christum, etsi non omnes sane praedicent atque legitime. Illum enim omnes praedicant, qui in Palaestina natus, et passus, qui Pontio Pilato dijudicante crucifixus est. Haec igitur cuncta, quae proposui, nonne etiam majus virtutis ejus videntur habere documentum, quam illa vox allata de caelo? Cur enim nullus regum ita vicit, ut hic superavit, idque cum innumera ex adverso impedimenta pugnarent? Nam et reges contra Evangelium praeliati sunt, et tyranni bella gesserunt, et populi omnes insurrexerunt, et nostra usque adeo attrita non sunt, ut inde fierent clariora.

Magi nomen Christo objectum. Reliquias Sanctorum timent daemones. – Unde igitur haec tanta tamque admirabilis virtus? Magus scilicet erat? Solus ergo iste magus tam potens fuit? Audistis nempe quia et apud Persas magi et apud Indos exstiterint, sintque etiam modo: sed ne nomen quidem eorum usquam sonat. Et ille quidem ex Tyanorum urbe deceptor ac maleficus aliquo loci apparuit, ac brevi aliquanto tempore in exigua parte orbis refulsit; sed celeriter exstinctus atque deletus est, qui non Ecclesiam omnino, non populum, non aliquid horum reliquit. Sed quid dico magos atque maleficos exstinctos? unde, quaeso, omnium deorum templa exstincta sunt, et Dodonaeus, et Clarius, et omnes istae profanitatis officinae silent, ac penitus obstructae sunt? Unde igitur non hunc solum crucifixum, sed etiam pro ipso occisorum favillas daemones contremiscunt? cujus rei gratia saltem nomen audientes crucis, in fugam resiliunt? cum

Commented [c24]: Col.490

certe si se res haberet aliter, magis eos oporteret irridere quam fugere. An forte crux quid clarum videtur, ac nobile? Imo e contrario, turpis et exprobrabilis mors. Est enim utique et poenalis mors, et omnino teterrima, et apud Iudaeos maledicta, et inter gentiles abominanda. Unde igitur illam daemones reformidant, nisi de virtute crucifixi? Si enim illam per seipsam timerent, quamquam et hoc ipsum diis esset indignum: tamen et ante illum, et post illum plerique crucifixi sunt, et cum ipso etiam duo. Quid igitur, si invocat aliquis nomen latronis, vel alterius cujusquam crucifixi, daemone forte timebit ac fugiet? Nequaquam, quinimo ridebit. Si vero Jesum addideris Nazarenum, velut ab igne repente diffugient. Quid igitur ais? unde praevaluit? Quia, inquis, seductor fuit. At non haec ejus praecepta loquuntur. Deinde quoniam seductores fuerunt multi, et tamen nullus obtinuit. Sed quia magus fuit? Verum longe aliud ejus dogmata contestantur. Sed et magorum multa saepe fuit copia, [nec tamen ullum hujusmodi potentiae nomen auditum est]. Sed quia sapiens fuit? At multi fuerunt saepe sapientes. Quis itaque similiter obtinuisse dicitur? Nullus enim aliquando saltem ex parte aliqua huic potentiae appropinquavit. Unde liquido patet, quoniam Christus non fuerit magus, non seductor, sed qui e contrario horum exstitit emendator, et vere divina virtus, nec ulli omnino superabilis, idcirco et ipse cuncta vicit, atque perdomuit, et Paulo tentoriorum opifici tantam potuit inspirare virtutem, quantam ipse rerum testatur effectus. Homo etenim ignobilis, abjectus et circumforaneus, qui artem exercebat in pellibus, in tantum virtute progressus est, ut vix triginta annorum spatio et Romanos, et Persas, et Parthos, et Medos, et Indos, et Scythas, et Aethiopes, et Sauromatas, et Saracenos, et omne prosus humanum genus sub jugum mitteret veritatis. Responde igitur, unde iste opifex vilis ac publicus stans in loco artis suae, ac scalpellum in manu gerens, ita et ipse philosophatus sit, et alios docuerit philosophari, gentes scilicet, urbes atque regiones, maxime imperitus nec vim in se sermonis ostendens? Audi enim ipsum loquentem: *Etsi imperitus sermone* (2. Cor. 11. 6). Nec pecunias possidens: nam hoc quoque ipse testatur: *Usque ad hanc*, inquit, *horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis caedimur* (1. Cor. 4. 11). Et quid dico pecunias, cum ille saepe ne necessarium quidem haberet cibum, nec quo se circumdaret indumentum. Quia vero nec de professione clarus fuerit, ipsius discipulus ostendit, dicens: *Quoniam manebat apud Aquilam et Priscillam, propterea quod ejusdem artis essent: erant enim scenofactoriae artis* (Act. 18. 3). Non igitur a proavis nobilis, quippe qui tam vilis fuisse artis ostenditur: non a patria, non a gente, tamen progressus in medium, ac tantummodo apprensus inimicorum cuncta turbavit, universa confudit: et sicut in stipulas aut in foenum ignis immisus, omnia daemonum opera consumpsit, atque in quod voluit, omnia convertit. Neque vero hoc solum admiratione dignum est, quod tantam potentiam talis obtinuit: sed quoniam discipulorum quoque illius plurimi pauperes, imperiti, ac totius erant eruditionis extranei, in fame et egestate viventes, ignobiles, ac de ignobilibus procreati: quod certe etiam ipse praedicavit, nec erubuit eorum commemorare pauperiem, imo ne necessaria quidem eorum victui postulare. *Proficiscar*, inquit, *Jerusalem ministrare sanctis* (Rom. 15. 25). Et rursus: *Secundum unam sabbati unusquisque vestrum reponat, quod ei bene placuerit, ut non cum venero, tunc collectae fiant* (1. Cor. 16. 2). Quia vero plures discipulorum ex imperitorum numero constarent, ad Corinthios scibens, ait: *Videte vocationem vestram, quoniam non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles* (1. Cor. 1. 26); sed et valde obscuri, et viles fuerunt. *Nam infirma mundi*, inquit, *elegit Deus, et quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret* (Ibid. v. 27. 28). At nobilis, et eruditus erat forte

Commented [c25]: Col.491

persuasor? Nec istud quidem; nam hoc quoque ipse confirmavit, dicens: *Et ego veni ad vos non in sublimitate sermonis, aut sapientiae, annuntians vobis testimonium Christi. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. Et sermo meus, et praedicatio mea, non in persuasibilibus sapientiae verbis* (1. Cor. 2. 1. 2. 4). Sed causa nimirum ipsa praedicationis erat idonea, quae ad se pertraheret audientes. Accipe quid etiam super hac re ipse pronuntiet. *Quoniam, inquit, Judaei signa petunt, et Graeci sapientiam quaerunt: nos autem praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, Graecis autem stultitiam* (1. Cor. 1. 22. 23). Sed securitate, ac libertate, inquis, fruitus est. At omnino a periculis numquam respiravit. *Et ego, inquit, in infirmitate et timore et tremore multo fui apud vos* (1. Cor. 2. 3): neque vero ipse solum, sed etiam discipuli ejus passionibus subjacebant: *Mementote, inquit, dierum priorum, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. In altero quidem opprobriis et tribulationibus spectaculum facti, in altero etiam socii taliter conversantium facti: nam et vinctis compassi estis, et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis* (Hebr. 10. 32-34). Et rursus ad Thessalonicenses scribens, ait: *Vos enim eadem passi estis a contribulibus vestris, sicut et ipsi a Judaeis, qui et Dominum nostrum occiderunt, et prophetas suos persecuti sunt* (1. Thess. 2. 14. 15). Rursus ad Corinthios scribens, *Sicut, inquit, abundant passionem Christi in vobis, et quemadmodum socii estis passionum, ita eritis et consolationis* (1. Cor. 1. 5). Et ad Galatas: *Tanta, inquit, passi estis sine causa, si tamen sine causa* (Gal. 3. 4).

Commented [c26]: Col.492

Comparatio Evangelii cum bello; seductores ante Christum cur permiserit Deus.

– Cum igitur praedicator imperitus, cum etiam pauper esset, et prorsus ignobilis, et quod praedicabatur, non modo commendatione sui esset vacuum, verumetiam offensione plenissimum, et auditores ipsi inopes, imbecilles, atque omnino nulli, et pericula tam crebra, tam varia, non doctoribus solum, sed etiam discipulis imminerent, et crucifixus esset, qui annuntiatur adorandus: quidnam illud est, quod hujus praedicatio potuerit obtinere? Nonne lucidissime claret divina hoc et ineffabili quadam virtute perfectum? Quod certe etiam inimicorum comparatione potest liquido comprobari. Cum enim videris contraria horum universa concurrere in unum: id est, et opes, et nobilitatem, et patriae claritudinem, et oratoriae artis pompam, et pacis securitatem, et plurimam in ipsa superstitione culturam, continuo tamen morem profanitatis extinctum; hos vero qui sunt ex adversa parte superare: quae horum causa sit, responde. Tale est enim, ut cum rex quispiam instructus armis, fretus exercitu, potentissimas in bello acies instruens hostes superare nequiverit, nudus aliquis, et pauper, et solus, ne brevi quidem jaculo armatus, aut simplici saltem veste tectus, certamen ineat, eaque peragat quae alii nec cum mille quidem munitionibus patrare potuerunt. Noli igitur in prava permanere sententia, sed virtutem venerare crucifixi. Neque enim si regem aliquem videas civitates sibi excelsas parantem, circumagentem fossas, muris machinas admoventem, innumeram quoque habentem militum multitudinem, arma fulgentia, pecunias infinitas, unamque hostium civitatem destruere non valentem; alterum vero nudo corpore dimicantem, solisque manibus utentem, non unam, aut duas, aut paucas, sed prorsus innumeras totoque orbe diffusas urbes percurrentem celeriter, cunctasque capientem, humanae hoc dicas esse virtutis. Sic ergo procul dubio in praesenti causa sentiendum est. Propterea enim concessit Deus et latrones cum Salvatore crucifigi, et ante Salvatoris adventum seductores aliquos apparere, ut etiam ex comparatione rerum nimis insipientibus ostenderetur excellentia veritatis: et discerent quia hic non unus ex illis, sed grande sit

Commented [c27]: Col.493

inter tam dispares, infinitumque discrimen. Nihil enim Christi gloriam potuit inumbrare, vel eorundem opportunitas temporum, vel communio passionum: ne quis enim putaret, quia daemones crucem et non crucifixi paverent virtutem, obstruxit ora ista dicentium parlatronum. Quod si temporum opportunitas cuncta fecisse dicatur, ad repellendum Theudas et Judas proferentur, qui cum eisdem fere, quibus etiam Christus temporibus existissent, et veritatem per quaedam etiam signa impugnare tentassent, repente destructi sunt. Quod enim jam ante memoravi, ideo interdum falsa fieri Deus signa concessit, ut abundantius vera monstraret. Propterea et pseudoprophetas tempore prophetarum, et pseudoapostolos cum apostolis apparere permisit, ut disceres quia splendentes ejus ubique virtutes nequaquam obscurare posset similitudo et umbra quaedam virtutum.

Paulus Romae vexatur. – Age jam ex aliis quoque documentis probemus esse hanc potentiam singularem et praecipuam atque mirabilem. Docebimus enim Christi gloriam ipsa magis inimicorum impugnatione crevisse. Cum enim hunc ipsum beatum Paulum Romae quidam persequerentur, aliquando hoc ipsum dogma inquietius praedicabant. Cupientes enim Neronem impugnatores Pauli acrius in ejus odium commovere, mira quadam arte laedendi susceperunt et ipsi evangelicae praedicationis officium, ut magis scilicet fidei sermone fervente, et discipulorum crescente numero, in immensum ignesceret furor tyranni, et fera majora adhuc colligeret incrementa feritatis. Et hoc ipse ad Philippenses Paulus scribens, ait: *Scire vos autem, inquit, volo, fratres, quod quae circa me sunt, magis venerunt ad profectum Evangelii, ita ut plures e fratribus confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem etiam per invidiam et contentionem, quidam etiam per bonam voluntatem Christum praedicant: quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram suscitare vinculis meis: quidam autem ex caritate, scientes, quod in defensione Evangelii positus sum. Quid enim? si omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur (Philipp. 1. 12-18).* Vidisti certe, quemadmodum etsi ex contentione aliqui praedicarent, tamen etiam per inimicos veritas obtinebat.

Christiani calumnia appetiti. – Supra vero hanc inimicorum calliditatem alia quoque ex adverso multa veniebant. Nam et antiquae leges non modo non opitulabantur, verum etiam adversabantur: contraque veritatis partem non solum malitia obloquentium inimicorum, verumetiam ignorantia dimicabat: Regem enim, inquit, habent Christum. Non enim noverant ejus caeleste regnum, terribile istud et absque ullo termino gloriosum: sed quasi tyrannidem ipsis inferentibus per calumniam repugnabant, et in commune omnes, et specialiter adversus eos singuli dimicando. In communi quidem, quasi contra eos, qui publicae disciplinae et legum scita destruerent: specialiter vero, quasi singulorum domos divisionibus divortis dissolverent. Nam et filium tunc impugnabat pater, et filius patrem negabat, et maritum uxor oderat, et uxorem maritus; filiae quoque cum matribus dissidebant; cognati cognatos, amici oppugnabant amicos: eratque per omnium domos varium istud et multiforme bellum, propinquos separans, dispergens curiam, judicia conturbans: cum utique mores patrii solverentur, festivitas et cultura daemonum pelleretur, quae antiqui legumlatores vel in primis custodienda decreverant; cum his omnibus etiam tyrannidis odiosae suspicio undique faciebat eos explodi. Neque vero dicere quispiam potest a Gentibus quanta inferebantur, a parte vero Judaeorum omnium in quiete erant, cum certe isti etiam saevius imminerent, cumque et ipsi ei destructionem legis impingerent: *Non enim cessant, inquit, loquens contra legem et locum sanctum (Act. 6. 13).* Verumtamen undique invidiae igne succenso, a domibus, ab urbibus, ab

Commented [c28]: Col.494

agris, a solitudine, a terra, a mari, a Gentibus, a Judaeis, a principibus, a plebibus, a regibus, a regum ministris: cum omnes ad crudelitatem se mutuo cohortarentur, et omnes ferocissime saeviusque consurgerent: beatus tamen Paulus in tantos ignes insiliens, atque in medio talium luporum consistens, quamquam ictus omnium exciperet, non modo tamen obrutus ipse non est, sed etiam omnes illos in partem transtulit veritatis. Et haec et alia quoque praelia non minus saeva memorabo: ut illud quod a pseudoapostolis inferebatur, quodque eum super omnia alia torquebat, domesticorum dolus, ruina nutantium: multi enim ex fidelium numero labebantur, sed etiam contra ista praevaluit. Unde, quaeso, ex quave virtute? *Quia, inquit, arma nostra non carnalia, sed potentia sunt ad destructionem munitionum, consilia destruentes et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei* (2. Cor. 10. 4. 5). Propterea igitur in diversum omnia vertebantur ac mutabantur repente: ac sicut igne succenso paulatim spinae consumuntur et cedunt, flammisque superantur, ac mundi redduntur novales: sic etiam Pauli insonante lingua, et omni igne vehementius irruente, cedebant omnia, fugiebantque et daemonum cultus, et celebritas omnis, atque festivitas, et mores patrii, et populorum furores, et tyrannorum minae, et insidiae domesticorum, et pseudoapostolorum operationes malignae. Imo vero sicut radiis solis orientibus et tenebrae fugantur, et ferae latitant, foveisque conduntur, et latrones recedunt, et homicidae ad antra suffugiunt, et amoveantur piratae, et sepulcrorum violatores fugantur, et adulteri et fures et perfossores domorum deprehensi a sole ac redargui periclitantes abeunt, seque alicubi procul occultant, omniaque lucida efficiuntur et clara, illustrantibus desuper radiis terram, pelagus, ac montes, urbes simul atque regiones: sic tunc praedicatione fulgente, et ubique Evangelium disseminante Paulo, fugabatur error, veritasque remeabat; favillae vero, fumusque templorum, et cymbala omnia, et tympana, et ebrietates, et comessationes, et stupra, et adulteria, et alia dictu foeda, quae in sacris suis celebrare consueverant, defecerunt, atque consumpta sunt, instar cerae ignis vapore pereuntis, et palearum vice, quae subito concremantur incendio. Clara vero inter haec veritatis flamma surgebat resplendens, et ipsum ad usque caelum sublimitate conscendens ab iis potissimum sublevata, qui eam nitebantur opprimere, perque illos magis incrementa suscipiens, qui illam exstinctum iri cupiebant. Nec pericula enim progressum ejus, aut impetus coercere potuerunt, non tyrannis quaedam inveteratae consuetudinis, non patrii moris auctoritas, non legum potestas, non illa ipsa custodiendi ejus quod praedicabatur evangelii difficultas, nec quidquam eorum quae impedimentum afferre possunt, proficientis celeriter veritatis cursum aut incidere aut retardare potuerunt. Atque ut quantam istud vim habeat, cognoscas, comminare Gentibus, non dico pericula, famem, mortem, sed damnum aliquod exiguum, et videbis eos repente mutatos. At non talia inveniuntur et nostra, sed concisis occisisque omnibus, et ubique impugnatibus vario genere bellorum, illa tamen florentiora semper effecta sunt.

Error suo pte nutu perit. – Et quid ego nostrae aetatis commemoro gentiles viles istos, et omnino contemptu faciles? Et potius qui apud illos erant aliquando mirabiles in medium proferamus, philosophiae scilicet honore celebratos, Platonem, Pythagoram, Diagoram, Clazomenium, multosque alios hujusmodi, et tunc demum evangelicae praedicationis virtutem probabis. Nam post Socratis venenum alii quidem Megara discesserunt, similia patiendi metu; alter autem et patria et libertate privatus est, nec praeter unam mulierem philosophiae quemquam studiis subjugavit; Plato autem depictam in paginis disciplinam relinquens in mortem solutus est. Et certe nihil eis tunc impedimento erat, non periculum, non egestas, non imperitia sermonis: sed erant et

Commented [c29]: Col.495

Commented [c30]: Col.496

dicendo potentes, et opibus affluentes, et nobilitate patriae gloriantes. Verum nequaquam obtinere potuerunt: talis est enim conditio erroris, etiam nullo sibi obsistente consenescit, ac defluit: talis autem e diverso veritatis status, etiam multis impugnantibus suscitatur et crescit. Haec autem ita esse veritas rerum ipsa proclamat, nihilque hic opus est assertione verborum, cum vocem quodammodo totus undique mundus emittat, urbes scilicet, et agri, et terrae, et maria, et loca culta atque deserta, ipsae quoque etiam montium summitates. Neque enim solitudinem beneficii sui reliquit exsortem, sed ipsam maxime iis, quae nobis de caelo veniens detulit, bonis replevit, per Pauli praecipue linguam, perque illam, quam in ipsum contulit, gratiam. Quia enim dignam tali dono devotionem gerebat, copiosa in illo etiam gratia coruscavit, plurimaque horum, quae hucusque memoravimus, ipsius ore ac sermone completa sunt.

Paulo similes esse possumus. – Quoniam igitur ita genus nostrum nobilitavit Deus, ut unum hominem dignaretur tantorum causam facere bonorum, studeamus et nos ejus similes inveniri. Neque vero istud impossibile putemus: quoniam, ut saepe dixi et nunc inculcare non cesso, tale illi, quale etiam nobis, corpus fuit, talis anima, tales cibi, sed voluntas in eo mirabilis, et praeclara devotio, et istud est prorsus unde ille talis effectus est. Nemo igitur diffidat, nemo desperet: se intendas animum et praepares, nihil est quod te ab ejusdem gratiae possit prohibere muneribus: non est enim personarum acceptor Deus. Idem illum teque formavit: et quemadmodum illius, ita est etiam tuus Deus; ac sicut illum merito laudavit, ita etiam tibi offert coronam. Spondeamus igitur nosmetipsos Deo, atque mundemus, ut nos quoque eandem gratiam consequentes, eadem etiam praemia sortiamur, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium in saecula saeculorum. Amen.

Homilia V. (col. 495-502)

Commented [c31]: Col.495

Ubi nunc illi sunt, qui querulo semper animo mortem causari solent, et corruptibile hoc corpus atque passibile impedimento sibi esse ad virtutem putant? Audiant Pauli facta praeclara, et ab hac obtrectatione malignissima conquiescant. Quid enim humano generi mors nocuit? quid vero virtutem corruptio corporis impedivit? Considera itaque Paulum, et videbis, quia nobis etiam ad maximam utilitatem proficiet ista mortalitas. Hic enim nisi mortalis fuisset, nequaquam dicere potuisset, magis autem nequisset ostendere, quod ipsius operibus est loquutus: *quoniam Quotidie morior pro vestra gloria, quam habeo in Christo Jesu* (1. Cor. 15. 31). Ubique enim nobis intentione animi ac prompta opus est voluntate: quae si affluerint, nihil erit quod nos possit a virtute prohibere, sicut superior jam sermo memoratus est. Nonne erat iste mortalis? nonne ignobilis? nonne pauper, et quotidiano opere victum quaerens? nonne corpus habuit cunctis naturae necessitatibus subjugatum? Quid ergo eum vetuit illis, quibus floruit, splendere virtutibus? Profecto nihil. Nullus ergo moereat pauper, nullus angatur inglorius, nullus ex vilioribus ingemiscat; sed tantummodo illi, qui molles sunt animo, et enervati mente sunt atque resoluti. Hoc enim solum est quod nos a virtute valeat arcere, vitiositas animae atque mollitudo sententiae, nec quidquam omnino praeterea: idque beati hujus, propter quem hodie congregati sumus, illustratur exemplo. Sicut enim Paulo nihil ea quae superius sunt memorata nocuerunt, ita extra religionem nostram positos nihil his adversa

Commented [c32]: Col.496

Commented [c33]: Col.497

juverunt, non generis claritudo, non divitiarum affluentia, non splendor eloquii, non gloriae magnitudo, non sublimitas potentatus.

Daemones nil juvat immortalitas. – Sed quid ego de hominibus adhuc loquor, et quamdiu circa terram contineo sermonem? Fas est etiam supernas commemorare virtutes, principatus videlicet, ac potestates, mundique rectores ac tenebrarum hujus saeculi. quid enim juvit eos angelorum sortitos esse naturam? nonne venient omnes istae virtutes a Paulo, ejusque similibus judicandae? *Nescitis*, inquit, *quia angelos judicabimus, quanto magis saecularia* (1. Cor. 6. 3)? Non igitur ob alias aliquando causas nisi ob vitia sola doleamus; horum nos studiosos esse poeniteat: neque ob aliud quidquam gaudeamus ac laetemur nisi virtutis causa: nihil est quod nos Pauli similes fieri vetet. Ille enim non solum gratia Dei, sed etiam sua voluntate talis effectus est, et idcirco gratia, quia etiam de propria voluntate. Utraque enim plena in illo fuerunt atque perfecta, et ea quae donantur a Deo, et ea quae voluntate praestantur. Vis dona Dei agnoscere? Vestimenta Pauli daemonibus terrori erant. Verum ego nequaquam illud admiror, sicut nec illud quidem, quia umbra Petri corporum languores effugabat. Haec sunt vero miranda, quae Paulus etiam ante gratiam magnus ab ipsis rudimentis, ab ipsis fidei suae invenitur fecisse principiis, quia nec virtute hac, qua postea polluit, illustratus, nec apostolatus honore donatus, ita in Christi zelum totus exarsit, ut omnem contra se accenderet Judaicum populum: qui cum se in tantis periculis et civitatem propter se obsessam cerneret, per murum demissus in sporta est, sicque depositus, nec tunc quidem in seguitiem ac timiditatem relapsus est; sed majorem alacritatem mentis accepit, periculis quibusdam se saepe subdens in aliorum salutem: nulli autem studio cedens docendi, sed quotidie portans crucem, Dominum sequebatur, et quidem cum recens adhuc Stephani ante oculos haberet exemplum, videretque contra se omnes potissimum concitatos Judaeos, caedem spirantes, ipsasque pene carnes ejus devorare cupientes. Igitur Paulus neque cum in pericula irrueret, temeritatis argui poterat: nec pericula fugere, timiditatis: quia utique et amabat satis praesentem vitam, ob lucrum docendi; et rursus valde eam despiciebat, ob philosophiam, ad quam illum mundi contemptus exexerat, propterque amorem quo ire urgebatur ad Christum. Quod enim de ipso dico semper, **nec** dicere aliquando cessabo: nullus ita in diversa rerum incidens atque contraria, utraque in commodum suum transtulit, utraque suis utilitatibus coaptavit. Nullus enim sic umquam praesentis vitae fuit amans, nec eorum qui sunt lucis istius cupidissimi: et e regione [nullus] sic aliquando despexit salutem illorum qui se in mortem sponte praecipitant. Sic ab omni se mundum cupiditate abstrahebat, nullaque praesentium tenebatur passione, sed ubique desiderium suum cum Dei voluntate miscebat, et nunc quidem praesentem vitam magis necessariam esse ducebat, quam societatem Christi atque colloquium; nunc vero tam moletam sibi illam fatebatur et gravem, ut etiam ingemisceret, atque in mortis desiderium cogere. Ea enim sola cupiebat, quae illi secundum Deum lucra parerent, etiamsi prioribus viderentur esse contraria. Erat enim quidem varius semper ac multiplex, non utique dissimulatione mutabilis, quod absit, sed faciens omnia quae praedicationis salutisque hominum necessitas poposcisset, in hoc quoque Domini sui inventus imitator. Nam et Deus et homo apparuit, cum id eum oportuit apparere, et in igne quando tempus ita exegit, et nunc quidem se in habitu armati militis, nunc in specie senis, nunc in aura, nunc in similitudine viatoris, nunc in ipsa ostendit hominis veritate, secundum quam ne ipsam quidem mortem refugit: sed iterumque commoneo, nemo dispensationem istam necessitatem putet, sed tantummodo amorem Dei erga homines intelligat. Nam et

Commented [c34]: Col.498

aliquando quidem super thronum, aliquando vero super Cherubim apparebat sedens. Omnia tamen ista pro variarum dispensationum opportunitate faciebat, propter quod loquitur per prophetam: *Ego visiones multiplicavi, et in manibus prophetarum assimilatus sum*. Ita igitur et Paulus creditae sibi dispensationis modum saepe variando, nequaquam de Domini sui imitatione culpatus est, cum modo Judaeus fieret, modo se illis nulla communicatione misceret, et nunc quidem custodiret legem, nunc vero despiceret: et aliquando conservaret praesentem vitam, aliquando contemneret: et nunc quidem etiam postularet pecunias, nunc autem oblatas etiam repudiaret: nam et sacrificium obtulit, et purificationem ex more celebravit, et caput rasisit: sed rursus et anathematizavit ista facientes: et nunc quidem circumcidebat ipse, nunc circumcisionem penitus excludebat. Et erant facta quidem ipsa diversa inter se atque contraria, mens vero atque sententia ex qua illa fiebant valde sibi concinens atque concordans.

Paulus modo legem extollit, modo dejicit. – Unum illud requirebat et solum, eorum qui illum audierent ac viderent, salutem: propterea modo extollit legem, modo inclinat ac dejicit. Non enim solum in actibus suis, verum etiam in verbis erat, ut dixi, varius ac multiplex, non mutando sententiam, neque alter factus ex altero: sed ipse quod erat semper manendo, eorum quae dicta sunt usum pro causarum opportunitate variabat. Non igitur eum propter ista reprehendas, propter quae illum magis debes dignis laudibus coronare. Siquidem et medicum cum nunc urentem videris, nunc foventem, nunc ferro utentem, nunc medicamento, et aliquando quidem aegrotum a cibo potuque cohibentem, aliquando vero eum in ista laxantem, et modo quidem cooperientem undique, et undique confoventem; nunc vero ipsi illi calefacto securius plenam frigidis aquis imperantem epotare phialam: non utique super hac eum varietate et frequenti mutatione culpabis; sed tunc praecipue stupebis artem, quando ea quae nobis contraria videntur et noxia, illam cum fiducia videris offerentem. Hoc est enim veri artificis ac periti. Si igitur approbamus medicum contraria ista facientem, multo magis Pauli debemus animam praedicare, tam multis se ac diversis modis aegrotantibus coaptantem. Non enim minus hi qui animarum, quam illi qui corporum languore vexantur, arte opus habent, ac varietate curandi: ad quos si secure et velut ex directo volueris accedere, omnis spes ab eis salutis aufugiet. Et quid mirum si homines ad haec sanandi temperamenta descendant, cum etiam omnipotens Deus hoc ipso medicinae utatur modo, nec omnia nobis uniformiter ac directim loquatur? Quia enim sponte nos vult effici bonos, non necessitate atque violentia, opus etiam habet mutatione curae, non propter aliquam impossibilitatem suam, absit, sed propter nostram fragilitatem. Ipsi enim licet innuere solum, imo velle tantummodo, jamque facta spectare quae voluit. Nos vero qui semel dominatum nostri adepti sumus, non in cunctis Deo subditos esse nos patimur: qui si traheret invitos, eriperet ipse quod contulit, id est, arbitrii potestatem. Ne igitur istud fieret, frequenti fuit opus varietate medicandi. Haec autem a nobis non superfluo disputata sunt, sed propter beati Pauli varium studium atque sapiens, ut quando eum videris pericula fugientem, non illum admireris minus, quam cum se periculis gaudet opponere: ut enim hoc fortitudinis, ita illud sapientiae est. Et cum videris eum magna de seipso sonantem, similiter admireris, ac si illum videas semetipsum depretiantem: ut enim istud humilitatis, ita et illud magnanimitatis est. Quando enim gloriantem videris, admirare: sed similiter lauda, cum illum vides humilia de se et contemptibilia dicentem. Nam et hoc est animi arrogantia vacui, et illud dilectione et humanitate pleni. In dispensationem siquidem multorum salutis ista faciebat, propter quod ait: *Sive enim mente excedimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis* (2. Cor. 5. 13).

Commented [c35]: Col.499

Neque alius quisquam tantas, non dico occasiones, sed prorsus necessitates habuit arrogantiae, neque tamen ullus alter ita se munde ab omni jactantia subduxit. Haec itaque animo attentiore considera. *Scientia*, inquit, *inflat* (1. *Cor.* 8. 1): et hoc omnes cum Apostolo facile dixerimus. At tanta certe in illo erat scientia, quanta in ullo umquam fuerit, neque tamen se extulit insolenter, qui se in hoc ipso humiliat ac dejecit dicens: *Ex parte cognoscimus, ex parte prophetamus* (1. *Cor.* 13. 9). Et, *Non me arbitror comprehendisse* (*Philipp.* 3. 13). Et, *Si quis existimat se scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum eum oportet scire* (1. *Cor.* 8. 2). Jejunium rursus inflat, idque fecit Pharisaeus ille manifestum, qui ait: *Jejuno bis in sabbato* (*Luc.* 18. 12). Sed Paulus non modo jejunans, verum etiam famem propter Christum patiens, se etiam abortivum vocabat (1. *Cor.* 15. 8).

Non omnes revelationes suas reseravit Paulus. Paulus quomodo se laudavit. – Et quid de scientia dico atque jejunio, quando etiam tanta cum Deo habens et tam crebra colloquia, quanta nec prophetarum nec apostolorum ullus habuit, per ea ipsa humilior reddebatur? Non enim mihi dicas ista quae legimus. Nam plura celavit, nec enim omnia dixit, ne gloria majori se circumdaret: nec omnino cuncta tacuit, ne pseudoapostolorum contra se ora reseraret. Nihil enim otiose ille faciebat, sed omnia cum causa justa probabilique ratione. Cum tanta itaque ratione tantas res inter se diversas contrariasque peragebat, ut eisdem tamen laudibus ubique ornaretur. Quod dum apertius dicimus, intueri. Magnum bonum est de se nihil magnum loqui; hic autem tam opportune apteque hoc faciebat, ut magis mereretur loquendo de se, quam tacendo, laudari. Qui nisi fecisset istud, culpabilior esset illis, qui seipsos importune laudare didicerunt: et nisi etiam gloriatus fuisset, creditis sibi perdidisset omnesque res inimicorum, dum se humiliat, extulisset. Sic noverat uti ubique tempore, et cum recto consilio atque sententia ea quae videntur reprobanda perficere, tam utiliter et commode, ut non minus de illis placeret, quam cum imperata completeret. Amplius enim nunc Paulus placuit gloriando, quam alter laudes proprias occultando: nec tantum quisquam profuit cum sua merita celaret, quantum iste cum proderet. Sed hoc quoque est multo admirabilius: quia de se non modo loquutus, verum etiam quantum oportuit est loquutus. Non enim quasi maximam licentiam de opportunitate nactus, immoderatus laudibus suis usus est; sed considerantissime quousque eum progredi liceret agnovit. Neque tamen istud sufficere sibi credidit, sed ne alios hoc sermone vetaret [*f. vitaret*], idque efficeret ut semetipsos inaniter praedicarent, libenter se etiam insipientem vocavit: quamquam certa invitante causa de propria aliquid laude perstrinxerit. Quia enim consequens erat, ut idipsum respicientes alii temere atque inaniter ejus uterentur exemplo: quod plerumque contingit et medicis: saepe enim medicamentum quod opportune alter apposuit, importune alter admovens, vim medicaminis obscurat atque corrumpit: ne igitur hic quoque istud accideret, vide quanta procuratione usus sit: qui cum gloriaturus esset, non semel, non secundo, sed saepius differendo atque cunctando dicebat: *Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae* (2. *Cor.* 11. 1. 2): et rursus, *Quod loquar, non loquor secundum Deum, sed in insipientia* (*Ib.* v. 17 et 21). Cumque tanta dixisset, non tamen ea se praemisisset contentus est, sed rursus ingressurus in laudes, semetipsum occultat, et dicit: *Scio hominem*, et iterum, *Pro hujusmodi gloriabor, pro me autem nihil*. Postque haec omnia, *Factus sum insipiens*, inquit, *vos me coegistis* (2. *Cor.* 12. 2 et 5. et 11). Quis ergo tam stultus, quis ita inveniat omnino sensu ac ratione privatus, qui videns sanctum illum, etiam cum tanta ei necessitas immineret, cunctantem tamen atque metuentem grande

Commented [c36]: Col.500

Commented [c37]: Col.501

aliquid de seipso loqui, et sicut equum usque ad praecipitia horrenda venientem, seque saepius inde trahentem, et quidem cum tanta hoc esset dispensatione facturus: quis, inquam, sic sit insipiens, qui non etiam majore abundantia cautionis laudes suas fugiat, et nunc forte solum de illis aliquid attingat, quando id opportunissimum tempus exegerit? Vis et aliud tibi tale quoque illius ostendam? Etenim istud est omnino mirabile, quia contentus non erat testimonio conscientiae, sed etiam nos docebat juxta quam regulam in tali rerum discrimine deberemus incedere, non sibi tantummodo de temporum necessitate satisfactionem parans, verum etiam alios erudiens, quanta cum cautione, tempore efflagitante, istud nec effugerent, nec importune perficerent. Nam per ista, quae dixit, quodammodo illud effatus est: Grande malum est, dilectissime, de seipso aliquid grande dicere atque mirabile, extremaeque omnino dementiae est, nulla imminente necessitate rerum, et necessitate violenta, propriis laudibus velle decorari. Non enim est hoc secundum Deum loqui; indicium potius est istud insaniae. Hoc enim nobis omnem prorsus mercedem evacuat, et quidem plurimis laboribus sudoribusque quaesitam. Haec enim omnia, hisque plura dixisse videtur ad cunctos, dum loquendi de se necessitatem etiam excusatione munivit. His autem profecto majus est, quia necessitate cogente, non universa fudit in medium, sed plura etiam et majora celavit. *Venio*, inquit, *ad visiones et revelationes Dei; parco autem, ne quis de me existimet super id quod videt, vel audit aliquid ex me* (2. Cor. 12. 1. et 6). Hoc vero dicendo nos erudit, ut ne existente quidem necessitate, omnia, quorum nobis consci sumus, in medium proferendo vulgemus, sed ea solum, quae audientibus utilia iudicamus.

Samuel se laudat. – Quoniam et Samuel; nihil enim videtur inconsequens illius quoque meminisse sancti, in nostram siquidem utilitatem etiam laudes proferuntur; et ipse, inquam, aliquando gloriatus est, et propria recte facta patefecit: sed qualia illa, quaeso? Quae utique cognoscere audientibus conveniret. Non enim super decore pudicitiae, neque de humilitate, neque de oblivione loquutus est injuriae, sed super tali re quadam, quam praecipue discere regem illius temporis oportebat: id est, de conservanda integritate justitiae, et manibus abstinendis a muneribus. David etiam glorians de eis utique gloriabatur, quae emendare auditorem valerent. Neque enim de se aliam commemoravit ille virtutem, sed ursum atque leonem adduxit in medium, atque aliud prorsus nihil (1. Reg. 17. 34). Etenim altius de se efferre sermonem gloriosi est et insolenter sese jactantis: dicere autem illa quae praesentis rei causa tantummodo necessaria sunt futura, amantis est multorumque commoda cogitantis. Hoc itaque fecit et Paulus, qui cum a pseudoapostolis carperetur, quasi non esset probatus apostolus, nec habens a Christo aliquam potestatem, propter obtrectationes falsas in laudes suas ire compulsus est, quae maxime dignitatem ejus ostenderent. Videsne igitur per quanta docuerit auditorem non inaniter gloriari? Primo quidem dum ostendit se istud adactum necessitate fecisse. Secundo, dum tamen se insipientem vocavit, et plurimis laudes suas satisfactionibus temperavit. Tertio, quia non cuncta confessus est, sed majora suppressit, et hoc certe, cum necessitate quadam in sua praeconia cogeretur. Quarto, dum sub alterius persona dixit, *Scio hominem* (2. Cor. 12. 2). Quinto, cum non omnes virtutes suas adduxit in medium, sed eam partem, quam praesens tempus maxime flagitabat. Neque vero de se tantummodo gloriando, eundem virtutum suarum servabat tenorem, verum etiam in alios, quae viderentur injuriosa, dicendo. Nam injuriam inferre fratri inter prohibita numeratur; sed hac quoque specie ita Paulus opportune usus est et congrue, ut magis etiam quam laudans placeret: propterea et Galatas insensatos vocat (*Gal.* 3. 1); et Cretenses, ventres

Commented [c38]: Col.502

pigros, et bestias malas (*Tit.* 1. 12): et tamen hinc etiam praedicatur. Fines etenim nobis exemplo suo statuit ac regulas, ut neglectores voluntatis Dei nequaquam cura leniore tractemus, sed sermonem in eos, qui paulo rigidius percutiat, dirigamus. Omnium siquidem mensurae sunt apud illud locatae, ac propterea omne quod dixerit, omne quod fecerit, placet: et conviciis coercendo, et laudibus provocando, austerius aliquos accusando, et blandius admonendo; et cum effert seipsum, et rursus cum deponit ac dejicit, et cum de se gloriatur, et cum seipsum miseretur. Et quid mirum si injuria et maledictum placet, quando placuit et caedes, et dolus quidem atque deceptio non in vetere solum, sed in novo etiam Testamento? Haec omnia igitur diligenti examine ponderantes admiremur Paulum, et glorificemus Deum, ut ipsi etiam bona consequamur aeterna, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

Homilia VI. (col. 501-8)

Primum eorum quae in Paulo reprehenduntur: mandata Dei possibilis. – Vultis hodie, fratres dilectissimi, qui audiendi studio huc convenistis, ut magna gesta Pauli atque praeclara, quae juxta quorundam suspicionem habere videntur aliquid reprehensionis, in medium proferamus? Etenim inveniemus illum non minus ex his, quam ex caeteris clarum effici atque magnificum. Quidnam illud ergo est, quod reprehensibile judicatur? Visus est, inquit, aliquando plagas timere: quod certe visus est, quando eum loris milites tutuderunt, neque vero solum tunc, sed alias quoque apud illam purpurae venditricem, quando etiam causas apud illos movebat, qui eum de carcere jam educere festinabant. Nihil enim aliud ista faciendo, nisi sibimet ipsi defensionem parabat, et si quid horum fugeret, ne in ea ipsa rursus incideret, providebat. Quid igitur dicemus? Siquidem nihil eum ita magnum atque mirabilem, ut haec dicta declarant, quia utique et talem habens animam, id est, non malignitate quadam ac desperatione praecipitem, et corpus cedens plagis, atque verbera contremiscens, non minus tamen quam incorporeae virtutes, omnia illa quae videntur terribilia despexit, cum hoc tempus exigeret. Quando ergo illum vides extentum ad plagas, atque metuentem, illorum recordare verborum, per quae transcendit ad caelum angelisque certavit, dicendo: *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius* (Rom. 8. 35)? illorumque verborum memento, quibus omnia quae patitur, nihil esse pronuntiat, dicens: *Quod enim in praesenti est momentaneum ac leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur* (2. Cor. 4. 17. 18). Adde his quotidianas tribulationes, imo singularum mortes dierum, atque ista perpendens admirare Paulum, et de te desperare desiste. Haec enim quae videtur infirmitas esse naturae, ipsa est maximum ejus virtutis indicium, quia talem se utique praestabat, etiam cum multarum rerum necessitate torqueretur. Quoniam enormitas periculorum hanc de illo multis opinionem suggesserat, et suspicari eos profecto fecerat, quod super humanam naturam ille proficiens, tantus exsisteret: idcirco tribulari permittebatur, ut disceres, quia cum secundum naturam unus esset de pluribus; propter voluntatem non solum supra multos homines, verum etiam unus esset ex angelis. Cum tali etiam anima talique corpore mortes mille tolerabat, despiciebat praesentia,

Commented [c39]: Col.501

Commented [c40]: Col.502

Commented [c41]: Col.503

contemnebat futura, clara illa atque magna verba resonabat: *Quoniam optavi*, inquit, *ego ipse anathema esse a Christo Jesu pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem* (Rom. 9. 3). Possibile est enim Dei jussa perficere, si modo velimus omnem naturae trepidationem alacriter virtute superare, nihilque impossibile est eorum, quae a Christo hominibus imperantur. Si enim quantum est in nobis velimus virium exprimere, maximum etiam nobis Deus adjungit auxilium, atque ita, etsi omnia in nos adversa concurrant, tuti tamen in medio periculorum intactique servabimur. Neque tamen metuere plagas reprehensione dignum est, sed propter plagarum metum aliquid indignum pietate committere. Hoc ipso enim, quo plagas timet, qui in certamine non vincitur, admirabilior ostenditur, quam ille qui non timet. Magis enim in isto virtus refulget, cum vicerit etiam illa quae timuit. Nam plagas formidare, naturae est: nihil autem indecens plagarum timore committere, voluntatis naturam infirmam juvantis est, ejusque imbecillitatem sua virtute superantis. Sic nec moerere culpabile est, sed per moerorem aliquid aut facere, aut dicere eorum quae Deo displicent. Quod si ego Paulum fuisse hominem denegarem, merito mihi has fragilitates naturae ejus opponeres, quibus nostrum posses refutare sermonem. Si vero ipse dico atque confirmo quia homo quidem fuit, et nulla nobis etiam naturae conditione praestantior fuit, tamen melior voluntate: frustra mihi ista proponis, imo non frustra, sed omnino pro Paulo, et hinc potissimum qualis ille fuerit ostendis, qui in tali natura vivens, potuit quodammodo esse supra naturam. Non autem illum tantummodo extollis; sed etiam consuis ora torpentium seseque in desidiam reclinantium, non eos sustinens ad eminentiam confugere naturae, sed impellens ad studium voluntatis.

Mortem an timuerit Paulus; libera voluntate boni efficitur. – Sed et mortem, inquis, aliquando pertimuit. Sed hoc quoque profecto naturae est; et tamen rursus hic ipse qui mortem timuit, dicebat: *Nam quamdiu sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati* (2. Cor. 5. 4); et rursus, *Nos ipsi intra nos gemimus* (Rom. 8. 23). Videsne quam aequiparantem e diverso naturali infirmitati virtutem opposuerit voluntatis? Quia et martyres plurimi cum ducerentur ad mortem, saepius palluerunt, et timore ac trepidatione completi sunt: sed hoc ipso praecipue mirabiles comprobantur, quoniam illi ipsi qui mori timuerunt, mortem tamen propter Christum minime refugerunt. Sic et Paulus, qui cum mortem timeret, ne ipsam quidem recusabat gehennam, qui propter desiderium Christi, etiam cum formidaret interitum, tamen cupiebat resolvi. Non autem hic solus talis fuit, sed ille quoque qui fuit apostolorum caput, qui saepe dixerat paratum se esse pro Christo animam tradere (*Matth. 26*), et tamen mortem vehementer horruerat. Audi igitur quid ei super hoc Christus loquitur: *Cum autem senueris, alius te cinget, et ducet quo non vis* (*Ioan. 21. 18*): naturae infirmitatem exprimens, non voluntatis. Siquidem natura nobis invitis quoque ostendit sua, et infirmitates ejus superare non possumus, nec si valde studioseque cupiamus: nec culpamus istud, quia utique inde nihil laedimur, imo inde magis sumus admirabiles. Non enim crimen est mortem timere: imo e contrario, quanta laus est cum mortem timeas, nil turpe atque servile perpeti per timorem? Non enim naturam habere infirmitatibus subditam, sed servire infirmitatibus, criminis est: ut merito magnus ille habeatur atque mirabilis, qui imbecillitatem naturae voluntatis virtute superaverit: et hoc ipso ostendit quanta sit liberae voluntatis potestas, obstruitque ora dicentium, Cur non natura boni facti sumus, nec cum ipsa virtute progeniti? Quid enim refert natura esse, quod potest effici voluntate? Imo tanto est melius sponte esse bonum, quam sorte, quanto utique praestat coronis et amplissima laude decorari, quam penitus nil mereri. At est firma natura. Imo si velis voluntatem fortem habere atque robustam, hoc

Commented [c42]: Col.504

Commented [c43]: Col.505

illo plane fit firmius. An vero non vides concisa martyrum corpora ferroque cedentia, nec tamen cedere aut vinci in aliquo voluntatem? An forte non spectasti etiam Abraham voluntate naturae impedimenta superantem (*Gen. 22*), quando utique unigenitum filium jussus est immolare, cum certe tunc natura quasi fortiori cesserit voluntati? nonne vidisti idipsum in illis tribus pueris accidisse (*Dan. 3*)? nonne etiam audisti illud antiquum et saeculare proverbium, quod fiat ex consuetudine secunda natura? Ego vero dixerim, quod etiam prima, sicut superius dicta docuerunt. Vides igitur et haberi posse illam, quae in natura est, firmitatem, si sit voluntas fortis ac vigilans: et quod majore laude sit dignus qui esse vult bonus, quam ille qui cogitur: hoc est enim esse praecipue bonum. Itaque cum dicit: *Castigo corpus meum, et in servitum redigo: timeo enim ne cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar* (1. *Cor. 9. 27*): tunc illum maxime meritis honoro praeconiis, videns non eum sine labore implese virtutem: ne ii qui post eum essent futuri, argumentum ad desidiam ducerent illius in bono facilitatem: et cum rursus dicit, *Mundo crucifixus sum* (*Gal. 6. 14*), voluntatem ejus corono. Potest enim, potest, inquam, naturae fortitudinem virtus voluntatis imitari. Nam si vel hunc ipsum adducamus in medium, qui est quaedam, ut ita dixerim, statua virtutis: inveniemus quoniam bona quae illi inerant voluntate, in naturae ea firmitatem certavit inducere. Dolebat quidem ille verberatus, sed non minus incorporeis potestatibus ipsos contemnebat dolores: sicut ex ipsius verbis animadverti potest, quae nec de nostra putatur proferre natura. Quando enim dicit: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (*ibid.*): et rursus, *Vivo autem jam non ego, vivit autem in me Christus* (*Gal. 2. 20*), quid aliud videtur dicere, quam quod etiam ex corpore ipso animi virtute migraverit? Quid vero datur carni, cum procul dubio dicit: *Datus est mihi stimulus carnis meae angelus Satanae* (2. *Cor. 12. 7*)? Hoc autem nihil est prorsus aliud quam ostendere contempsisse dolorem se corpore sentientem, non quia non ingrederetur animum, sed quia magnitudine voluntatis excluderet eum atque depelleret. Cum vero alia plurima his mirabiliora dicat, et gaudeat verberatus, et gloriatur catenatus, quid aliud quisquam dixerit, quam istud, quod ipse memoravi? Quoniam dicendo quidem, *Castigo corpus meum, et in servitum redigo: timeo enim, ne cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar* (1. *Cor. 9. 27*), ostendit naturae infirmitatem: per ista vero, quae dixi, voluntatis nobilitatem.

Gratiam Dei praedicat Paulus. Maledixit aliquando. – Idcirco enim utrumque positum est, ut neque propter illa magna alterius eum opineris esse naturae, et ipse de virtute desperes: neque per ista parvula sanctam illam reprehendas animam; sed hinc quoque desperationem rursus excludens, ad meliorem spem teipsum reducas. Propterea rursus adjungit etiam id quod Dei esse gratiae proprium confitetur, et quidem exaggerando atque cumulando. Sed grato erga Deum animo facit piaque sententia, ne quid scilicet suum esse credatur. Dicit autem etiam quod ad ipsius pertinet voluntatem, ne in Deum cuncta projiciens dormire malis ac stertere. Omnium namque mensuras ac regulas apud eum invenies. Sed maledixit aliquando, inquis, Alexandro aerario (2. *Tim. 4. 14*). Et quid illud spectat ad vitium? Non enim fuit hic sermo iracundiae, sed potius doloris, qui certe ortus est de veritatis injuria. Non enim propter seipsum dolebat, sed quia praedicationi ille restiterat: *Valde enim*, inquit, *restitit*, non mihi, ait, sed *verbis nostris* (*Ib. v. 15*): ut et suum erga veritatem exprimeret affectum, et non solum illum cui scribebat, sed certe his quoque discipulos solaretur. Quoniam enim satis consequens erat scandalizari omnes, nihil patientibus adversariis veritatis, idcirco et ei qui repugnaverat Deo comminatus est ultionem. Sed oravit adversus aliquos, dicens: *Si tamen justum est*

Commented [c44]: Col.506

apud Deum retributionem reddere his, qui nos tribulant (2. *Thess.* 1. 6): non illos poenas lucre concupiscens, sed eos qui affligebantur consolari studens: propter quod et infert, *Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum* (*Ibid.* v. 7). Caeterum cum ipse aliquid triste perpetitur, audi quam alta patientia philosophetur, et propter mala bonam vicem reddat inimicis. *Maledicimur, inquit, et benedicimus: persecutionem patimur, et sustinemus: blasphemamur, et obsecramus* (1. *Cor.* 4. 12). Si autem quae pro aliis facta vel dicta sunt, iracundiae dicas fuisse, potes dicere et Elymam magum per iracundiam excaecatam injurioseque correptum (*Act.* 13); Ananiam quoque et Sapphiram per iracundiam a Petro interfectos exclamabis (*Act.* 5). Sed quis est ita stultus et vecors, ut hoc audeat suspicari? Alia quoque plurima invenimus eum dixisse atque fecisse, quae ad speciem videntur onerosa. Verum haec ipsa sunt, quae praecipue modestiam ejus ostendunt. Etenim cum Satanae tradit eum, qui Corinthi fuerat fornicatus (1. *Cor.* 5. 5), cum multa hoc efficit caritate plenoque amoris animo; idque ex secunda epistola evidenter ostendit: et e regione cum Judaeis minatur, ac dicit, *Pervenit in eos ira Dei* (1. *Thess.* 2. 16): non utique furore plenus id loquitur, quem audimus pro ipsis frequenter orantem, sed detertere eos studens, per quae eos redderet meliores. Sed sacerdoti, inquis, irrogavit injuriam dicens: *Percutiet te Deus, paries dealbate* (*Act.* 23. 3). Novimus quidem quod de hoc loco aliqui satisfaciunt, loco prophetiae velint esse quod dictum est: nec culpo dicentes: etenim istud evenit, sicque defunctus est. Si quis tamen acrior insurgat inimicus, et curiosius reparans **quaestionem**, contradicat, ac referat: Nonne noverat, quia summus erat sacerdos? hoc utique dicemus, quoniam erudiens alios erga eos qui in potestate sunt modestius conversari, atque monens, ipse quoque huic voluit obtemperare, sicut et Christus fecit, qui certe cum Scribis mille fanda atque nefanda dixisset, ait tamen: *Super cathedram Mosi sederunt Scribae et Pharisei: omnia ergo quae dicunt vobis, facite; secundum autem opera eorum nolite facere* (*Matt.* 23. 2. 3).

Qui praedicaturus est verbum Dei quibus se periculis exponat. Ira quare nobis insita. – Ita igitur et hic Paulus, et conservavit pontificis dignitatem et quod futurum erat, ante praedixit. Quod si Joannem a consortio separavit (*Act.* 15. 38), et hoc utique rectissime pro communi officio praedicationis effecit. Eum siquidem qui istud suscipit officium, non oportet mollem esse quemdam atque resolutum, sed fortem et per cuncta robustum. Neque enim saltem attingere quisquam debet praeclari hujus muneris functionem, nisi paratus sit millies animam suam tradere in mortem, atque discrimina. Dicit enim ipse Dominus Jesus: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (*Matth.* 16. 24). Qui ergo non tali animo est, multos etiam alios suo perdit exemplo, magisque utile est si quiescat, sibi tantum vacet, quam si procedat in medium et onus suis viribus majus assumat: sic enim non propriam solum, sed etiam multorum sibi creditorum prodit salutem. Et revera quomodo non absurdum est, ut cum aliquis nesciat artem gubernandi pugnandique cum fluctibus, nec si mille rebus adigatur, eligat ad clavum sedere: et ille qui ad praedicandi pergit officium temere ad istud et utcumque contingit, accedat, atque innumerabilium rerum curam absque ulla consideratione suscipiat? Non itaque navium gubernatorem, non ad bestias dimicantem, non ludo gladiatorio destinatum, non alium quempiam omnino sic ad discrimina et mortes paratam atque expositam oportet habere animam, ut eum qui suscipit officium praedicandi. Nam et pericula profecto majora, et adversarii saeviores, et non unum quoddam mortis genus incumbit, nec usquam prorsus simili conditione certatur. Caelum namque **hic** in praemio, in supplicio autem gehenna proponitur, et aeterna animae salus,

Commented [c45]: Col.507

Commented [c46]: Col.508

atque perditio. Non solum autem eum qui praedicationi accingitur, sic oportet parari, sed quemcumque, vel simpliciter Christianum: nam crucem tollere et sequi Christum omnibus imperatur. Si autem cunctis, multo magis doctoribus populi atque pastoribus, quorum ex numero etiam Joannes tunc erat, qui dicebatur et Marcus: qui quoniam se in ipsa aciei fronte constituens, nimis inviriliter egerat, eum merito Paulus abjecit (*Act.* 13. 5; 15. 37. 38), ne illius quasi contagione vires corrumperentur aliorum. Si vero Lucas refert quoniam aliqua inter ipsos facta est contentio, noli hoc delictum putare. Non enim commoveri malum est, sed irrationabiliter, nulloque justo flagitante negotio commoveri. *Iracundia*, inquit, *injusta non justificabitur* (*Sirac.* 1. 28): non ergo culpatur simplex iracundia, sed injusta: et rursus, *Qui iratus fuerit fratri suo sine causa* (*Matth.* 5. 22): non ergo simpliciter iratus. Et Propheta dicit: *Irascimini, et nolite peccare* (*Psal.* 4. 5; *Ephes.* 4. 26). Quod si omnino hujusmodi uti non oportet affectu, etiam cum tempus exposcit, frustra nobis videtur ingenitus; sed profecto non frustra, quem certe providus nobis creator inseruit, ut dormientes animas, atque resolutas ab inertia ac desidia suscitaret. Quasi enim gladio aciem, ita menti nostrae irae acumen imposuit, ut eo, cum oportet, utamur. Propterea igitur et Paulus hoc saepe est usus affectu, et modeste loquentibus erat melior iratus, cum tempore omnia faciens opportuno pro lucro et commodo praedicandi. Neque enim simpliciter lenitas est bona, sed cum tempus efflagitat: quando vero id non adest, etiam ista vitiosa est, fitque ira contumacia. Haec vero omnia non pro Paulo satisfaciens sum loquutus: non enim nostri ille indiget sermonis; laus enim ejus non ex hominibus, sed ex Deo est (*Rom.* 2. 29); sed quo auditores erudiamus, ut omnibus ad opportunitatem utantur affectibus, sicut jam ante memoravi. Sic namque poterimus undique spiritualium lucrorum incrementa colligere, cumque maximis divitiis ad portum tutissimum pervenire, et consequi indeficientes coronas, quas etiam nos omnes contingat mereri, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium, in saecula saeculorum. Amen.

Homilia VII. (col. 507-14)

Quoties ii, qui portant signa regalia clangente ante se tuba et acie militum praeunte, ingrediuntur urbes, omnis populus consuevit accurrere ad audiendum buccinae sonum, vel signum quod in sublime fertur videndum, ipsius etiam virtutem ferentis. Quoniam igitur et hodie non urbem, sed orbem Paulus ingreditur, concurramus omnes. Etenim iste non signum terreni alicujus regis, sed in caelo regnantis Christi crucem portat; praecedunt non hominum, sed angelorum catervae, non solum in honorem ejus signi quod fertur, sed etiam in ejus, a quo fertur, auxilium.

Angeli custodes nostri. – Si enim propriam tantummodo vitam regentibus, nihilque pro communi utilitate facientibus, angeli ab omnium Domino deputati sunt, sicut ait unus ex justis, *Angelus qui eruit me a juventute mea* (*Gen.* 48. 16): multo magis his, quibus totius orbis cura commissa est, taliumque donorum onera portantibus virtutes adsunt supernae. Et illi quidem qui in exercitu hoc honore donati sunt, ornantur veste pretiosa, aureis torquibus colla subnixi, nitentes undique, et undique refulgentes; iste vero catena pro torque circumdatus, gestat crucem, et persecutionem undique sustinens, famem ubique perpetuens. Sed nihil est, dilectissime, quod ex hujusmodi sermonibus ingemiscas. Siquidem iste ornatus multo est illo melior et clarior, atque amior Deo,

Commented [c47]: Col.507

Commented [c48]: Col.508

Commented [c49]: Col.509

propter quod et portans minime laborabat. Hoc est namque mirabile, quia cum vinculis, verberibus atque vulneribus longe splendidior erat diademate purpuraque fulgentibus. Quod enim esset vere clarior, et quia non ad sonum tantummodo ista dicantur, ipsius vestimenta docuerunt. Nam si mille diademata totidemque purpuras ardenti febris superponas, ne modicum quidem flammae ejus valebunt extinguere. At vero hujus semicinctia, aegrotantium admota corporibus, morbos omnes fugabant. Si enim latrones videntes signum illud militare, non irruunt, sed aversi repente diffugiunt: multo magis et aegritudines et daemones Christi signo apparente fugiebant. Sic autem Paulus ferebat hoc signum, non ut solus illud portaret, sed ut omnes quoque tales esse doceret ac faceret: propter quod clamat atque dicit: *Imitatores mei estote, sicut habetis formam nos*. Et rursus, *Quae vidistis et audistis in me, haec agite*: et rursus, *Vobis donatum est, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini* (*Philipp.* 3. 17 et 4. 9 et 1. 29). Etenim praesentis vitae dignitates tunc clariores videri solent, quando in uno tantum homine constiterint: in spiritualibus vero e contrario tunc magis splendent honores, cum sibi plurimi eorum communione sociantur, cum non unus est particeps dignitatis, sed multos habet qui eisdem honoribus perfruantur.

Omnes Christiani signiferi. – Vides igitur hic omnes esse signiferos, et Christi nomen unumquemque gestare in conspectu gentium atque regum, ipsum vero Paulum etiam cum sibi anathema optat, atque supplicium. Sed non hoc praecepit et caeteris, quod certe illi portare non poterant. Vidistis nempe quantae nostra sit natura capax virtutis, quam nihil sit homine pretiosius, et adhuc utique mortali. Quid enim mihi hoc majus, imo quid poteris saltem aequale memorare? Quorum non iste, quaeso, honore dignus est angelorum, qui hoc verbum potuit effari? Qui enim in temporali hoc atque mortali corpore constitutus cuncta, etiam quorum non erat dominus, pro Christo non dubitat offerre, hic si incorporeae fuisset naturae, quid tandem dicere, quid autem facere distulisset? Nam et angelos propterea miramur, non quia incorporei sunt creati: siquidem eum diabolus sit incorporeus et invisibilis, est tamen omnibus infelicio: quia factoris Dei meruit offensam. Hinc etiam homines infelices vocamus, non quia videmus eos carne circumdatos, sed cum non ea, ut oportet, utuntur: alioquin et carne induebatur Paulus. Unde igitur talis emersit, et tantus? Et ex proprio videlicet, et ex Deo: et idcirco ex Deo, quia de proprio. Non enim est personarum acceptor Deus (*Act.* 10). Si autem dixeris, Et quemadmodum illum imitari possibile est? disce quid dixerit: *Imitatores mei estote, sicut et ego Christi* (*1. Cor.* 11. 1). Ille ipsius Christi effectus est imitator, tu vero nec apostoli conservi: ille Domini aemulator fuit, tu autem neque conservi: et quam tandem poteris negligentiae tuae umbram obtendere? Quemadmodum vero eum imitatus sit, ostendit. Idque ab initio considera et ab ipsis principiis. Quando enim ex illis salutaribus emersit fluentis, tanto igne plenus exivit, ut nec necessarium sibi putaret magistrum. Non enim exspectavit Petrum, nec venit ad Jacobum, neque ad alium omnino quemquam: sed propria alacritate raptus, ita totam illam in qua fuerat baptizatus, praedicatione sua inflammavit urbem, ut saevissimum contra se Judaeorum praelium concitaret. [Violentissimum enim persequutorem Christus in ardentissimum repente praedicatorum immutaverat.] Siquidem etiam cum Judaeus esset, supra dignitatem suam multa faciebat, alligans, abducens, trahens in publicum Christianos. Sic etiam Moses cum a nullo in principatum populi ordinatus fuisset, tribules suos tamen a barbarorum iniquitate defendit.

Commented [c50]: Col.510

Fortitudinis vera signa in Paulo. – Haec enim sunt fortis cujusdam ac virilis animi certa documenta: hoc signum propriae liberaeque sententiae, nequaquam in aliorum afflictionibus tenere patientiam, sed benigne atque constanter tueri eos, qui opprimuntur, etiamsi nullo in hoc ordinetur officio. Quia vere juste opus arripuerat principatus, Deus hanc ei postea contulit dignitatem. Idipsum autem servavit in Paulo: qui quam recte faceret ultro arripiens initia sermonis atque doctrinae, Deus similiter ostendit cito doctoris eum honore sublimans. Si enim magisterii atque primatus adipiscendi gratia ad procuranda tanta negotia prosiluissent, consequenter essent de ambitione culpabiles: cum vero pericula utrique diligerent, mortesque in se undique procurarent, ut alios acquirerent in salutem, quis tam aperte infelix est, qui tantae devotionis studium criminetur? Quod enim aliorum amantes salutem ista perfecerint, et sententia declaravit Dei, et eorum perditio, qui male istum concupierunt honorem. Irruerunt siquidem tunc et alii in hujusmodi principatum, sed potius interempti sunt: nam alterum quidem lapsus de caelo exussit ignis, alterum subitus terrae hiatus absorbit. Non enim propter defensionem populi ista faciebant, sed ob gloriam dignitatis. Irruit et Ozias, sed lepra commaculatus punitus est (2. Paral. 26): irruit etiam Simon, sed reprobatus est, et mori periclitatus (Act. 8): irruit vero etiam Paulus, sed apostolatus gloria coronatus est. Non enim in sacerdotium, nec honorem, sed in ministerium irruit ac labores; maximeque in hoc zelo et alacritate properavit: propterea praedicatur, propterea continuo clarus efficitur. Sicut enim qui princeps fuerit ordinatus, nisi digne impositum sibi administret officium, meretur etiam majora supplicia: sic alter etsi non ordinetur quidem, suscipiat tamen, et sicut oportet impleat, non dico sacerdotium, sed sollicitudinem curamque multorum, omni profecto est honore dignissimus. Propterea igitur ne unum quidem diem in otio passus est et quiete transire hic in praedicandi ardore ipso igne vehementior; sed simul ut salutifero ex fonte descendit, plurimamque in se flammam ipse succendit, non pericula timuit, non irrationes erubuit et opprobria Judaeorum, neque sermonem suum ab illis respui indignanter tulit: non aliud quidquam horum simile cogitavit, sed alios accipiens oculos, utique caritatis, aliamque mentem, multo cum impetu instar torrentis irrupit, omnia pariter Judaeorum trahens atque convolvens, et ex Scripturis ipsum esse Christum evidenter ostendens. Et certe nondum in eo tam multa gratiae munera coruscabant, nondum tanta fuerat Spiritus illuminatione donatus, sed tamen inflammata continuo voluntas, mortificataque anima cuncta faciebat, et quasi semper satisfaceret Deo de tempore jam peracto, sic gerebat omnia, sic lucra spiritualia undique colligebat, in locum, qui esset belli pars maxima, et laborum periculorumque plena, fidenter insiliens.

Obedientia Pauli commendatur. – Hoc vero majore quoque admiratione dignum est, quod cum tam esset audax, ac velut ad pugnam semper accinctus, et ignem quemdam bellicum spirans, ita rursus placabilem ac flexibilem se praebebat magistris, ut numquam eos vel in tanto illo impetu alacritatis offenderet. Itaque ferventi tunc, vel potius furenti praeceperunt, ut iret Tarsum atque Caesaream, nec tamen renuit. Dixerunt quia eum per murum deponi oporteret, et passus est: dederunt concilium ut caput raderet, non restitit: suaserunt ne in theatrum ingrederetur, et cessit. Ita se huic rei totum dedicaverat, ut omnia pro fidelium utilitatibus libenter acciperet, pro ipsorum aedificatione pacem, consensum, dispensationem, concordiam, diligendo, et eundem se ac semper aequalem praedicationi ubique servando. Cum igitur audis, quod sororis filium miserit ad Tribunal, volens de periculis liberari, et quod appellet Caesarem, quodque Romam ire festinet, nequaquam putes verbum esse formidinis. Qui enim gemebat in hac se adhuc

Commented [c51]: Col.511

esse vita, annon potius eligebat esse cum Christo? qui et caelum propter ipsum despiciebat et angelos, quo tandem pacto haec praesentia diligebat? Cujus igitur rei gratia ista faciebat? Procul dubio ut diutius praedicationi insisteret, cumque multis hinc credentibus atque omnibus coronatis iret ad Christum. Nam profecto metuebat, ne pauper hinc atque inops multorum salutis abscederet. Et idcirco dicebat: *Permanere autem in carne necessarium est propter vos* (*Philipp.* 1. 24). Propterea ergo cum videret meliorem pro se in iudicio processisse sententiam, ipsoque dicente Festo, *Absolvi poterat homo iste, nisi appellasset Caesarem* (*Act.* 26. 32): vincus tamen, cumque plurimis vincis, qui mille facinora commiserant, ductus, non erubuit cum illis ligari, quinimo omnium simul navigantium curam gerebat, sui quippe securus, seque tutum satis esse certissimus. Cumque vincus per tam vastum pelagus duceretur, ita gaudebat tamen, tamquam in maximum duceretur imperium. Etenim non parvum illi praemium urbis Romae conversio proponebatur. Verum ne illos quidem, qui pariter navigabant, despectui habendos putavit: sed illis quoque veritatis suavitate modulatus est, indicans sibi divinos apparuisse vultus, et ea, quae fuerant sibi dicta, commemorans: id est, *Tibi donavi homines istos* (*Act.* 27. 24). Hoc vero faciebat, non seipsam arroganter extollens, sed illos sibi ad persuasionem fidei parans. Propterea et Deus permisit pelagus commoveri, ut per id quod auditus non est, et per id quod auditus est, spiritualis Pauli gratia panderetur. Nam et cum dedisset consilium, navigandum non esse, contemptus est, ventumque est usque ad extrema discrimina (*Ibid.*). Verum ne contemptu quidem eorum factus est onerosior; sed rursus, quasi pater filiis providebat agebatque omnia, ne quisquam perieret.

Romae quantam modestiam exhibuerit. Comparatio cum duce exercitus. –

Postquam vero Romam ingressus est, ibi quoque quanta cum modestia annuntiat veritatem, quanta etiam cum libertate obstruit ora impiorum! Verum nec ibi stare contentus, etiam in Hispaniam percurrit. Cum autem saepius varia pericula sustineret, confidebat magis atque fiebat audacior: nec ipse solum, sed etiam discipuli propter ipsum, qui ejus utique firmabantur exemplo. Quemadmodum enim si eum remissionem segniores vidissent, ipsi etiam fortasse fuissent moerore dejecti: ita qui illum fortiores factum esse cernebant, et inter injurias atque plagas constantiae saepe virtute crescentem, ipsi quoque cum majore fiducia praedicabant: idque significans ait, *Ita ut plures e fratribus confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui* (*Philipp.* 1. 14). Si enim dux militiae fuerit fortis ac robustus, non modo caedens atque prosternens, verum etiam vulnere ipse percussus, subditos suos efficit fortiores, magisque hoc praestat vulneratus ipse, quam vulnerans. Cum enim ii qui sub tali pugnante magistro, viderint inflicta vulnera, fluentem sanguinem, et ne sic quidem illum hostibus aliquando cedentem, sed stantem fortiter, hastasque vibrantem, et crebris certisque ictibus in adversarios proruentem, nec omnino quidquam parcentem dolori, majore absque dubio tanto duci alacritate subduntur. Hoc itaque factum et Paulo. Videntes enim illum ligatum catenis, et nihilo minus in carcere praedicantem, videntes etiam verberatum, et tamen verberantes ipsos sermone capientem, majorem profecto fiduciam colligebant. Et idcirco non dixit simpliciter *Confidentes*; sed, *Ita ut abundantius auderent sine timore verbum Dei loqui*: magis, inquit, modo quam cum essem liber a vinculis, fratres praedicabant fiducialiter. Tunc enim certiores alacritatem et ipse capiebat, ac vehementius in adversarios ferebatur, et incrementa persecutionis majoris illi fiebant causa constantiae. Inclusus est quidem in carcere, tantumque in eo virtutis refulsit, ut etiam fundamenta quaterentur et ostia panderentur. Custodem quoque tunc

Commented [c52]: Col.512

Commented [c53]: Col.513

ipsum carceris ad fidem transtulit (*Act.* 16), iudici pene persuasit, ita ut ipse diceret: *In modico me suades Christianum fieri* (*Act.* 26. 28). Rursus cum lapidaretur, plenam populi civitatem fidei luce donavit: et vocabant eum quasi iudicaturi Judaei, tunc etiam Athenienses facti sunt ex adversariis subditi, et ex iudicibus repente discipuli. Sicut enim ignis in diversas plerumque materias incidens augetur magis, et ex subjecta sibi substantia incrementa sortitur: sic etiam lingua Pauli, quibuscumque fuisset admota, ad seipsum eos continuo transferebat. Impugnatores quoque ejus celeriter ipsius verbo capti pabulum quoddam spirituali huic efficiebantur igni, perque ipsos magis Evangelii fama crescebat, idcirco dicebat: *Alligatus sum, sed verbum Dei non est alligatum* (*2. Tim.* 2. 9). Fugabant eum frequenter inimici, et quantum quidem ad rem spectat, persequebantur: quantum vero ad eventum rei, aliis mittebant magistrum qui eo carebant: quodque faciebant amici atque concordēs, hoc velut studio exsequebantur inimici, numquam sinentes eum in una habitaculum regione collocare, sed persecutionibus insidiisque pellentes, per cunctas omnino provincias medicum circumducebant, ut omnes videlicet salutaria ejus linguae remedia sentirent. Rursus alligaverunt eum, sed acrius in defensionem fidei discipulos concitarunt; persequuti sunt, et non habentibus miserunt magistrum; ad majus iudicium provocaverunt, sed uberius Judaei beneficium contulerunt, propter quod et Judaei dicebant de apostolis dolentes: *Quid faciemus istis hominibus* (*Act.* 4. 16)? Per quae enim eos opprimere volumus, per ea ipsa provehimus. Tradiderunt custodi carceris, ut eum diligenter ligaret, sed ipse a Paulo arctius alligatus est. Cum reis atque vinctis eum miserunt, ne aufugeret; at ille vinctos Christiana doctrina imbuit. Imposuerunt eum navi, ut plane etiam nolentes ocius iter ejus facerent explicari, accidensque naufragium factum cum Apostolo navigantibus causa doctrinae. Minabantur mille supplicia, ut ignem praedicationis exstinguerent, qui e contrario magis inde crescebat. Et sicut de Domino dixerunt, *Occidamus eum, ne veniant Romani, et tollant locum nostrum atque gentem* (*Ioan.* 11. 48), acciditque contrarium: nam quia occiderunt eum, propterea Romani et gentem eorum et civitatem tulerunt: et quae putabantur impedimenta praedicationis, fortia efficiebantur auxilia: sic etiam praedicante Paulo, quae adversarii ad opprimendum intulere verbum, haec illud ad ineffabilem quamdam altitudinem sublevarunt. Super his vero omnibus gratias bono tantarum rerum auctori agamus Deo, glorificemus Paulum, per quem ista completa sunt: oremus etiam, ut ipsi quoque eisdem perfruamur bonis, gratia et misericordia Domini nostri Jesu Christi, per quem et cum quo gloria Patri, cum Spiritu sancto, in saecula saeculorum. Amen.

Commented [c54]: Col.514